

Роман Расевич

*Синам, невісткам
та онукам присвячую*

Автор

Полуднева бистринь

*Педагогічні есеї
Вірші, пісні
Рецепти траволікування*

Тернопіль
2013

Расевич Р. П.

Р 24 Полуднева бистринь. Педагогічні есеї, вірші, пісні, рецепти траволікування / Р. П. Расевич – Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2013. – 136 с.

ISBN 978-966-457-157-6

При написанні книжки автор вдався до «ширшого поля обсервації». Однаково цінними для читача стануть його педагогічні есеї про діяльність молодіжного товариства «Сокіл» та функціонування управлінської системи освіти району, теплі сонячні вірші та пісні й надійні помічники покращення здоров'я людей – рецепти траволікування.

ББК 84 (4 Укр) – 49

Усі права захищені
ISBN 978-966-457-157-6

© Расевич Р. П., 2013
© ТзОВ «Терно-граф», 2013

ПЕРЕДМОВА

«Мудрість – у гнучкості: якщо вчора було не так, то сьогодні нехай буде так». Цю думку, вистраждану життям, вкладаємо у наші есеї. Та й есей, як літературний жанр, висловлює індивідуальні враження та міркування автора з конкретного приводу або про конкретний предмет і не зазіхає на роль вичерпного чи визначного судження.

Ми б хотіли, щоб саме так сприймалися читачами наші педагогічні есеї, які написані з цілком означених тем: діяльності молодіжного товариства «Сокіл» та становлення управлінської системи освіти району, яка відбувається за участю ще одного суб'єкта управлінського процесу – районного методичного кабінету. Не хочемо виглядати надто оригінальними, але скажемо, що ці теми і в такому ракурсі є недостатньо висвітленими.

Здається, саме про це так актуально йшлося у листі Михайла Коцюбинського та Миколи Чернявського до Михайла Старицького 1 лютого 1903 року (Літературна Україна, 31 січня 2013 року, «Наш Календар»): «Вихований на кращих зразках сучасної європейської літератури, (...) наш інтелігентний читач має право сподіватися й від рідної літератури ширшого поля обсервації, вірного малюнку різних сторін життя усіх, а не якоїсь однієї верстви суспільної, бажав би зустрітися в творах красного письменства нашого з обробкою тем філософських, соціальних, психологічних, історичних та інших...».

Полуднева бистринь _____

Навіть в цьому конкретному випадку, при всій актуальності висловленого, автори листа обійшли стороною педагогічну проблематику. Але вона, педагогічна проблематика, проситься на папір у новій формі її вияву – педагогічній есеїстиці. Адже розмисловість у діях, які чинимо, веде до істини набагато швидше, ніж відрубність мислення та дії.

Маємо завжди залишати «зазор» на маневр. Бо день завтрашній може внести корективи. Маємо бути готові до цього як при запровадженні у школах нових форм дитячо-молодіжного гуртування, так і в ході реформування управлінської системи освіти району. Під обраму нами стратегію і тактику реалізації ідеї на практиці ми обрали і жанр спілкування із читачем – педагогічні есеї.

Все те, що написано в есеях, – вистраждане часом. Це є своєрідні «замальовки-фотографії» з натури. Тільки – на педагогічні теми. Ми не претендуємо на вичерпність їх розкриття. І це природно. Адже процеси, які відбуваються нині у педагогічному середовищі України, потребують «ширшого поля обсервації».

Педагогічні есеї-статті, вірші та пісні, рецепти траволікування: саме у такій «триєдності» ми постаємо перед нашим Читачем. Це частинка прожитого і пережитого нами, яка, віримо, знадобиться всім, хто живе на бистрині часу такого непростого і різноманітного людського життя.

ЧИ ПОТРІБНІ НИНІ ШКОЛІ ДИТЯЧІ ТОВАРИСТВА?

У «Новому тлумачному словнику української мови» у трьох томах (Київ: «Аконіт». 2007 рік) його укладачі Василь Яременко та Оксана Сліпушко подають таке тлумачення слова «товариство»: 1. Група людей, що перебувають у тісних стосунках; найближчий комусь колектив; середовище, коло знайомих. 2. Теплі, товариські взаємини між кимсь, між членами якого-небудь колективу; близькість, заснована на прихильності, довір'ї, взаєморозумінні; дружба. «Ми ще невеличкими грались, малими товаришували, хай те дитяче товариство повернеться тепер у побратимство...» (Мирн.). 3. Група осіб, які в даний момент в якийсь період часу разом проводять дозвілля. 4. Спільне перебування з кимсь (де-небудь, під час чого-небудь і т. ін.), присутність кого-небудь. 5. Організація, об'єднання людей, які ставлять перед собою спільне завдання, мету, програму дій і відповідно діють для їх виконання, здійснення; громада. 6. (іст). Більше чи менше військове угруповання козаків-запорожців (кіш, курінь і т. ін.) з своєю системою управління, законами, звичаями тощо.

Тож яке із перерахованих вище тлумачень слова «товариство» найбільш прийнятно відповідає сутності справи, за яку ми взялись при творенні молодіжного товариства «Сокіл» в українській школі? Шукаємо відповіді на питання, які щораз більше постають перед сучасною школою. Шукаємо і знаходимо.

Ставлю це запитання, що мучить і залишається без відповіді: чи потрібні нині школі дитячі товариства. Може б воно мене так не мучило, коли б сам не ініціював відродження молодіжного товариства «Сокіл» у шкільництві України на початку 1990-их років минулого століття. Та й праці у його відродження вкладено уже чимало. Залишається після нас не тільки пам'ять, але і добрі справи, що знаходять добрий слід у дитячих душах. Бо молодіжне товариство «Сокіл» – це товариство дітей і для дітей.

Монастирищина увійде в історію як край, де починалась робота «Сокола». Тут зароджувались перші сокільські гуртки. Тут відбувся перший районний сокільський зліт у травні 1993 року, який повторив незабутні сокільські здвиги молоді середини XIX століття, що відбувались тоді у Львові. Чимало людей з'їхалось того травневого дня у Монастирська, щоб взяти участь у проведенні зльоту відродженого товариства. Це була велика дивина, яку хотіли побачити всі: і дорослі, і діти. Адже відроджувалось своє, національне, яке глибоким корінням сягає у рідну минувшину.

Розвою набувало молодіжне товариство «Сокіл» на початку 1990-их, то чому автор статті ставить запитання на предмет доцільності його існування у школах на початку XXI століття?! Звичайно, що такі запитання виникають тоді, коли шукають відповіді на реалії сьогодення. Інакше нині і думати не варто. Адже багато питань щодо становлення дитячо-молодіжних об'єднань в українській школі залишаються невирішеними. Та й державницького підходу в цьому плані не задекларовано. Добре, що хоч ніхто не забороняє діяльності дитячих товариств у школі. А про допомогу та підтримку в їхній роботі на нинішній день не варто сподіватися. Видно, не до дитячих товариств сьогодні на педагогічному олімпі.

А ми тим часом ще раз повернемося до роботи молодіжного товариства «Сокіл». Вичекаємо, якщо треба, аби завтра піти далі по шляху творення дитячо-молодіжних товариств у шкільництві України. Бо час – головний суддя в такому разі. Не на голому ґрунті буде розвиватись це товариство у школах України завтра. Наші напрацювання не підуть у пісок. Навіть нашого скромного доробку в цьому плані вистачить, щоб ним скористались сьогоднішні та наступні покоління

творців «Сокола». Три наших книжки з питань діяльності «Сокола» уже допомагають організовувати діяльність цього товариства в школах України.

Справді, відтоді, коли ми розпочали відроджувати у себе «Сокіл», часу минуло чимало. Нині на календарі 2013 рік. А починали ми цю роботу ще у 1992 році. Діяльність «Сокола» можемо зв'язати із нашою Незалежністю. Чимало труду для становлення сокільського руху доклали освітянські очільники: Богдан Хаварівський, Олег Обухівський, Михайло Миколенко, Богдан Фенюк, Ігор Демків, Костянтин Шендеровський, Ігор Равлів, Іван Запорожан, Юрій Буган та багато інших сподвижників та послідовників цього руху на Тернопіллі.

Добру підмогу у становленні «Сокола» на Тернопіллі я діставав від Світлани Володимирівни Кириленко – очільника міністерського рівня. Уважно, дуже уважно вона й понині відстежує ті процеси, які відбуваються у молодіжному середовищі. І кожен раз стає прихильником справ, які ми творимо. Про таких людей треба писати книжки, бо «Сокіл» у нашому краї народжується зусиллями людей, що віддали частинку свого життя для його становлення. Про це розповідають і наші спогади – «Шлях до «Сокола».

Сокільський рух потребував і нині потребує державної підтримки. Діти хотіли і хочуть національно орієнтованого товариства. Такого товариства, яке мали їхні діди та прадіди. Бо вони чимало наслухались про «Сокіл», «Січ», «Луг», «Пласт» від своїх батьків. Український молодіжний рух захоплює дітей подвигами та звитягами минулих поколінь. Усвідомлення своєї причетності до справ, якими жили попередні покоління, народжує потребу творення нових справ нинішнім поколінням молоді.

Але чим даліше ми йшли по шляху творення «Сокола», тим більше виникало запитань щодо перспектив його діяльності. Одне із них – яким бути сокільському товариству на нинішній день. Коли ми починали відроджувати в школах району «Сокіл», тоді ще не стерлись із пам'яті справи, якими наповнювалось комсомольсько-піонерське життя дітей. І що би хто не казав, але позитиву у роботі цих організацій було більш, ніж достатньо. Ми в цьому все більше переконуємось нині. Коли для дітей не пропонувати нічого, то пустка обов'язково заповниться, але, на жаль, асоціальним, таким, що суперечить сутності людського ества.

Звичайно, це була інша система цінностей. Але ми йшли тоді цією дорогою. Хоч у надрах старої системи ми насмілювались пропонувати інші цінності: різновікову структуру учнівського колективу. Чимало написано про тодішню нашу роботу. Навіть «Учительская газета» у трьох номерах підряд у квітні 1985 року розлого писала про наш різновіковий експеримент, такий масштабний на той час. Ми зуміли утвердити те, що надалі стане основою діяльності молодіжних товариств уже в структурі української школи.

А коли постала Українська Незалежність, ми зразу ж поставили питання про створення українських молодіжних товариств у школах нашого району. Звернулись при цьому до нашого історичного досвіду. Товариство «Сокіл», яке діяло у нашому краї із другої половини ХІХ століття, придалось нам якнайкраще. Його виховна парадигма якраз імпонувала нам у той час, коли із української школи було виведено комсомольсько-піонерські формування.

При цьому ми зберегли ту структуру, яка донедавно ще існувала у комсомолі-піонерії. Триступеневий «Сокіл»: «Соколята», «Молоді Соколи» та «Соколи» – це був но-

вий пласт молодіжної культури, який прийшов на зміну вчорашньому комсомольсько-піонерському рухові. Зразу ж таки після створення «Сокола» ми почали наповнювати його діяльність новим змістом. Соколята крокували «Сокільськими стежинами», які наближали кожную дитину до свого роду та народу. Молоді Соколи та Соколи вправлялись у спортивно-оздоровчих вишколах. Таборування Молодих Соколів та Соколів ставало звичним явищем шкільного життя. Працювали сокільські гуртки, які готували дітей до різних видів діяльності.

Таке сокільське життя тривало досить довгий час. Вимальовувались привабливі перспективи діяльності «Сокола». У нашій книжці «Молодіжне товариство «Сокіл» якраз йдеться про справи соколів нинішніх. Чимало фотографій ілюструють цю роботу. Ми тішились щоразу більше, бо бачили в «Соколі» велику перспективу. Та не так сталося, як гадалось. Багато речей, про які скажемо далі, ми навіть не могли спрогнозувати. І в першу чергу вдарила по нас соціально-економічна ситуація, яка з роками погіршувалась в Україні. Не обминула вона й освіту.

Тому довелося переорієнтовуватись на марші, аби не втратити «Сокіл». Ми знали, що нам буде не просто ще тоді, коли започатковували його діяльність. Розуміли, що на нас дивляться усі, хто причетний до творення дитячо-молодіжних товариств у шкільництві України. Таких, як ми, в Україні залишалось небагато. Ми розуміли, що можливі навіть очікування на зразок тих, які винесені у заголовок нашої статті. Але ми цього не боялись, бо знали, як знайти вихід із ситуації, яка складалась. І ми цей вихід шукали.

Десь дівався ентузіазм педагогів, які доклались до становлення «Сокола». Різко скорочувалось число сокільських гуртків. А класні керівники, наставники

«Сокола», все частіше почали шукати у нормативних документах тієї букви, яка регламентувала їхню діяльність із дітьми у дитячих товариствах. Шукали і не знаходили. Тому переважно від такої роботи відмовлялись.

Що не кажіть, але без педагогічного керівництва ставало все тяжче працювати в «Соколі». А він залишався покласним. Доводилось змінювати форму його діяльності на гурткову. Але і ця новація довго не протрималась, адже гуртки в школах в основному закривались. А ті, що залишалися, використовувались як доповнення для виконання інваріантної складової навчальних програм. Ми на очах втрачали позиції. «Сокіл» все менше захоплював справами, бо таких справ ставало все менше. Меншало й педагогів-ентузіастів. А хотілось повсюдного поширення «Сокола» та включення до його діяльності усіх дітей школи. Нам залишалось одне: повернутися до різновікового сокільського загону із чисельністю 7–15 членів із старшокласником на чолі.

Такий досвід у районі був, адже 1980-ті роки залишили добрий спогад про діяльність різновікових макаренківських загонів, організованих за місцем проживання школярів. І ми повернулись до випробуваної часом форми дитячих об'єднань школярів – різновікових сокільських загонів і розпочали їх утвердження в школах району.

Спротиву нашим діям ми ніде не відчували. Адже діти хотіли мати «Сокіл» у школі. Інша справа – форма його діяльності. Тому винахід Антона Семеновича Макаренка – різновіковий загін, про який він так ґрунтовно описав у своїх працях та застосував на практиці, працював у нас сповна. На цю тему нами написано чимало у пресі як радянського періоду, так і в нинішній. Про монастирський досвід діяльності різновікових загонів тоді широко писала союзна преса. Його вивчали, ним цікавились.

Тому грішно було не скористатись напрацюваннями, які мали такий великий резонанс. Різновікова структура учнівського колективу, яка набула такого поширення в районі, не потребувала великих зусиль для її поновлення уже в нинішній час. Та й можливості її функціонування були досить економічними. Адже по-слугувуватись великою кількістю виховників уже не було потреби. Самі діти очолювали різновікові загони. Вони ж ставали їх вихователями.

Нам залишалось тільки одне – запропонувати усім школам різновікову структуру учнівського колективу. Ми використали її для організації позашкільного життя дітей. Це питання в Україні ще не набуло великого поширення. Робота, яку продовжили наші школи на новій організаційній основі, перевершила усі наші сподівання. А ще придалась добра пропозиція Міжнародного Благодійного Фонду «Україна 3000» щодо розгортання різного роду проектів у школах України в рамках програми «Добро починається з тебе».

Ми пристали на цю пропозицію. Таку позицію мав і відділ освіти, і керівники шкіл. У перший рік роботи над програмою п'ять шкіл району взяли участь у Всеукраїнському проекті. Не очікуючи на пропозиції Фонду щодо залучення шкіл до проекту, усі школи виявили бажання брати участь у реалізації проектів в одному із напрямів: соціальному, культурологічному, екологічному. І робота в школах закипіла.

Усі 25 шкіл I-II та I-III ступенів узялись за реалізацію проектів, запропонованих МБФ «Україна 3000». Частина із них направила матеріали на Всеукраїнський конкурс «Добро починається з тебе». Спочатку в число 100 кращих проектів Фонду попав наш один – соціальний проект Горішньослобідської ЗОШ I-II ступенів.

Скільки втіхи було у директора цієї школи Біло Марії Михайлівни, що й описати трудно. У нас почався новий етап у діяльності молодіжного товариства «Сокіл» – етап реалізації корисних трудових справ, на які так очікували діти у школах району. «Сокіл» за-працював по-новому, і ми побачили цілком реальні результати його роботи.

Сказати, що ми не пропонуємо себе, наш досвід, було б грішно. Проте на наші пропозиції щодо розгор-тання експерименту на уже напрацьованій організа-ційній базі діяльності молодіжного товариства «Сокіл» мало, на жаль, відгукуються. Розуміємо, що в небу-ття можуть піти добрі справи, які творять педагоги Монастирищини, тому і залишаємо добрий слід у на-писаному. Ще маємо надію на допомогу та підтримку нашої роботи зі сторони Міністерства освіти і науки. А собі тим часом кажемо: «Нам своє робить!». І творимо «Сокіл» не на день, а на роки.

Пригадую мудрі думки Світлани Володимирівни Кириленко, які вона висловила на початку 90-их на Всеукраїнському семінарі, що відбувався тоді у Полтаві. Добре вона тоді сказала про потребу видання книжки Мирослава Стельмаховича «Українська народна педа-гогіка» (він був учасником цього семінару і мене за-лучив до нього), яка була тоді дуже на часі. Автор нев-довзі залишив земний шлях, хоч і роки його ще не дуже підпирали. Тому згадки про добрих людей дода-ють сили жити і творити. А ми і далі залишаємося при ділі – утверджуємо сокілство у шкільництві України.

Наша адреса:

48300, Тернопільська область,
м. Монастирська, вул. П. Тичини, 17
Тел. моб. 8-098-665-91-57

ТРАДИЦІЇ СОКІЛЬСЬКОГО ГНІЗДА

Для пересічного читача скажу наперед, що по сьогоднішній день у педагогічному середовищі точаться розмови на тему: «Яким бути сокільському товариству на сьогоднішній день? Які ланки в його діяльності є найбільш значимими? Які режими функціонування «Сокола» найбільш прийнятно відповідають потребам та інтересам самої дитини?». Є і чимало інших питань, які виникають у процесі безпосередньої роботи сокільського товариства, що так чи інакше стосуються проблем удосконалення його діяльності. Проте на перший план виступають нині найбільш значимі, ті, від яких залежить повноцінна його робота.

Коли б мене запитали, що найголовніше в «Соколі», я, не задумуючись, відповів би – сокільське гніздо. Оскільки сокільське гніздо таке значиме з педагогічної точки зору, то маємо зазирнути в таїну стосунків цього дитячого утворення.

По-перше, все залежить від того, для якої мети об'єдналися діти у сокільське гніздо. Гадаю, що відповідь дістанемо однозначну: для справи. Ось цей принцип «для справи» найкраще відповідає потребам самої дитини.

А коли йдеться про будні сокільського гнізда, то важливо побачити стиль його життя не тільки у свята. Хоч, відверто кажучи, ми не проти того, щоб життя сокільського гнізда перетворити у щоденне свято. Це не просто зробити, але намагатись зробити таким життя дітей варто.

Постає цілком слушне запитання: «А хто має організувати життя сокільського гнізда?». Відповімо і на це питання – сокільський лідер, керманіч сокільсько-

го гнізда, його керівник. І не суть тут у назві: гніздо це чи бригада, загін чи ланка, гурт чи гурток.

У залежності від тієї мети, яку ми перед собою ставимо, сокільське гніздо виступає кріпильним інструментом, матеріалом, який єднає дитину із соціальним середовищем. Це дитяча мікрогрупа, у якій віддзеркалюються найпотаємніші впливи, дії, порухи людського духу, – змалку і до дорослості. Тому так важливо, щоб ці стосунки були максимально природнішими і будувалися на людській основі.

У педагогіці, як у будь-якій науці, є свої закономірності, з якими маємо рахуватись. Дуже важливим є принцип перспективності життя сокільського гнізда. Близька, середня і далека перспективи його діяльності вибудовують ту систему стосунків, яка додає стійкості в роботі цього дитячого утворення.

Сокільські гнізда можуть бути одновіковими та різновіковими. Одновікові об'єднання більш пригідні для організації дитячого життя, пов'язаного з розвитком природних задатків дитини. Там, де конкурентність людської природи на основі великого творчого потенціалу конкретної дитини треба не тільки розвинути, але і задати їй нової динаміки, варто скористатися можливостями одновікових об'єднань.

Там, де на перше місце мають постати стосунки дітей, багатий світ розквіту і самореалізації особистості в оточуючому її середовищі, найкраще знадобиться різновікове об'єднання, утворене за місцем проживання. Різновікові гнізда – перспектива роботи «Сокола». Принцип багатодітної сім'ї, коли дорослі опікуються старшими, ведуть їх по стежині життя, найбільш природно пригодиться в «Соколі».

Спосіб формування сокільських гнізд залежить у першу чергу від наперед задуманої конструкції дитя-

чого колективу. Якщо це різновікова конструкція, то первинним колективом є різновікове гніздо. Якщо це одновікова конструкція в рамках різновікового загальношкільного учнівського колективу то, однозначно, що первинним колективом є одновікове гніздо. Таким є традиційно шкільний учнівський колектив.

А звідси постає питання лідерства у різновіковому та одновіковому гнізді. Різновікове гніздо – це коли діти однієї вулиці (дому) об'єдналися у сокильське гніздо (5–7–10 осіб) і обрали своїм лідером старшого за віком хлопця чи дівчину, бо побачили в них надійних друзів, на яких можна покластись. Одновікове гніздо (однокласники) з успіхом оберуть своїм лідером того, хто має авторитет. Переважно такі об'єднання формуються для справ інтелектуально-розумового та розважального характеру, виконання корисних трудових справ (КТС), організації мандрівок тощо.

Такі об'єднання в переважній своїй масі не носять сталого характеру, за виключенням випадків, коли ця робота носить характер, який уподібнений до урочної форми організації занять з дітьми. Розрахована така робота на обмежену кількість дітей і має на меті здійснити покрокове зростання (в певному напрямі) особистості згідно наперед заданих програм. Такий принцип закладений при формуванні пластових гуртків, суміських об'єднань, одновікових гнізд при покласній формі організації «Сокола».

Одновікові, як і різновікові гнізда мають право на життя, адже діяльність «Сокола» не носить застиглого характеру. Тому можлива як взаємодія на рівні форм організації соколиних гнізд, так і удосконалення практики їх функціонування. Потрібний при цьому діалог педагогів, які організовують діяльність дітей. Я не виключаю діяльності неформальних одновікових чи різ-

новікових об'єднань поза сферою діяльності школи, але вони у своїй основній масі носять переважно асоціальний характер.

Тому дітей шкільного віку потрібно максимально залучати до об'єднань різного типу, аби середовище, в якому перебувають діти, було педагогічно керованим. Змагальність у плані пошуку оптимальних варіантів функціонування дитячих об'єднань повинна бути. Ніхто з педагогів не може претендувати при цьому на універсальність підходів щодо організації життя дитячого товариства, незалежно від форм такої організації. На кінець маємо досягати системного цілеспрямованого впливу на дитину, максимального прилучення її до різних видів діяльності, що дає їй розвиток у різних видах діяльності.

При покласній формі організації учнівського самоврядування староста класу входить до учнівського комітету школи, який вболіває за якісну організацію загальношкільного життя. Це теж позитив у діяльності школи. Виконання ролі старости класу в якійсь мірі несе відповідне силове навантаження щодо формування лідерів класних колективів.

Я не випадково розглядаю різні варіанти об'єднання дітей, аби мати змогу краще порівняти можливості дитячих утворень. На фоні різноваріантного підходу можна буде відстежити місце і роль соколиного гнізда зі всіма плюсами та мінусами такої роботи. Моя функція при підготовці даної статті не полягає в тому, щоб максимально ганити одне і на цьому фоні оправдувати інше. Бо між «ганити» і «поганити» стоїть всього на-всього префікс «по», від якого залежатиме багато. А якщо по правді, то і весь процес дослідження будь-якого явища. Тому аналізуймо педагогічні процеси, аби мати змогу краще зрозуміти їхню сутність.

Що не кажіть, але лідери на зразок класних старост аж ніяк я би не зараховував до соціально значущих ролей, бо такі ролі виконуються переважно із обов'язку, а не з принципу самодостатності особи лідера і можливостей творчо реалізованого простору. І це дається взнаки. «Хто староста?» – запитує вчитель на уроці. Учень неохоче піднімається, аби витерти дошку після недавно проведеного уроку. «Пильне око», яке має стояти на сторожі порядку в класі, – страх це чи приниження, а може невелика творчість?! Відповідь треба знайти.

Така ситуація скоріше асоціюється зі штрихами авторитарного підходу до вирішення класних завдань. Нічого не подіємо, але таку роль теж треба виконувати на рівні загальношкільного колективу. Якщо заглянути у різновікове гніздо, то характер стосунків дещо інакший. По-перше, це скритий характер взаємовідносин. Сказати, що закритий, було б не вірно, адже педагогічний вплив на діяльність різновікового гнізда є постійним: і в школі, і за місцем проживання.

Різновікові гнізда – це дитячі об'єднання, характер стосунків у яких побудований на взаємодії і взаємодоповненні уже існуючого життєвого досвіду. Проходить своєрідне «взаємопідтягування» поведінки, і роль лідера такого об'єднання набуває позитивного статусу, який більше граничить з посиленням соціальної ролі старшокласника, умінні та намаганнях увійти у суспільне середовище уже підготовленим. Бо де, як не в процесі стосунків із членами сокільського гнізда найповніше розкриваються потенційні можливості лідера як в інтелектуально-пошуковому, так і розвивальному планах. Його роль у різновіковому гнізді набуває спрямованої педагогічної дії, коли гуманістична природа людини розкривається сповна.

Лідерів до такої функції треба готувати. Дітей слід вчити користуватись методами педагогічної взаємодії. Дещо нетрадиційно і невластиво для вчителя, коли він, учитель, був єдиним і незаперечним авторитетом. А тут цим авторитетом треба поділитися з учнем. Цей бар'єр необхідно переступити і пережити. Цей процес так чи інакше потрібно здійснити, інакше говорити про педагогіку співробітництва чи співпраці вчителя та учня не буде сенсу. Волею-неволею, але ця проблема переходить у практичну площину, адже на задній план відходить педагогіка: «Я так сказав», і настає період педагогіки: «Ми так діємо».

Так чи інакше, але кожен вихователь чи кожен керівник школи в першу чергу має бути заінтересованим у побудові таких стосунків між дітьми. І це посилено тільки в тому разі, коли директор школи виступає в ролі педагогічного центра, головного вихователя шкільного дитячого колективу. При такому підході уже не буде змоги дистанціюватись і від дітей, і від лідерів, і від виховної функції взагалі.

Керівник школи мусить поринути у вир подій шкільного життя і одноосібно зайнятись вихованням своїх підопічних. Правда, не завжди безпосередньо, скоріше – опосередковано, через лідерів шкільного колективу. Така функція не тільки благородна, але і соціально значима. Зробити це дуже просто. Взяти карту села та визначити місце проживання дітей по вулицях і допомогти дітям об'єднатись за територіальним принципом. А далі залишається тільки організувати діяльність різновікових гнізд за місцем проживання.

Чимало корисних трудових справ можна організувати у різновіковому гнізді. Села від діяльності соколиних гнізд можуть стати квітучими оранжереями. Гарні села, прибрані вулиці, впорядковані подвір'я, побудова-

ні спортивні площадки, очищені джерела, доглянуті ветерани, організована спортивно-оздоровча робота, цікавий відпочинок – неповний перелік справ, який чекає на дітей не тільки сьогодні, але і завтра, і післязавтра. На холодну пору року можна було б «відвоювати» літні кухні для дозвілля дітей, членів сокільського гнізда.

А коли вже хтось із гнізда не готовий розв'язати задачу, то старшокласник завжди допоможе і сам поміряє свої сили. А коли хтось із своїх (членів загону. – Р. П.) сьогодні чи завтра запізниться на шкільну ранкову зарядку, то керівник сокільського гнізда обов'язково поцікавиться причиною відсутності. І аж ніяк не допустить, щоб подібне повторилось. Це уже сокільське надбання – опікуватись своїми підопічними. І так із дня в день. Шліфується досконалість міжособових стосунків, що є невід'ємним атрибутом сокільського життя школи. Формується сокільська традиція.

А що власне сокільського є в такій побудові «Сокола»? Найбільшим винаходом для «Сокола» є різновіковий сокільський гурт дітей, який здатен на добрі і корисні справи для себе і для інших. Це та система взаємних стосунків, яка найбільш виразно піддається корегуванню ззовні.

Ми тепер вголос заговорили про духовність особи в її первозданному виді, а не про наносну духовність у вигляді «туману», яку можна напустити за наперед заданим сценарієм. Адже духовність – це стан людської душі. А тому потяг до позитивного і бажаного ідеалу – це той шлях, яким маємо пройти в роботі сокільського гнізда. Тут на перше місце постає роль сокільського лідера, керманича сокільського гнізда, його керівника. Хай там як, але кожна дитина з допомогою методів педагогічної взаємодії – не прямих, а опосередкованих – зазнаватиме позитивного впливу. Формується

духовність дитини. Дитина розвивається як особистість. В цьому ми переконуємось на прикладах життя сокільських товариств у всіх школах нашого району. Стараємось заглянути саме туди, куди ще так недавно ніхто не заглядав. Бо в основному йшлося про культурно-дозвілєву сферу діяльності дітей.

Про деякі постулати із життя сокільського гнізда ми уже розказали. А що далі, запитасте, коли так наполегливо декларуєте сокільську різновікову ідею. Повірте, шановний читачу, що у нашому викладі є дуже мало педагогічної белетристики. Адже на власному досвіді переконуємось в ефективності роботи різновікових сокільських гнізд. Двадцятирічний досвід такої діяльності у цьому нас твердо переконує. Звертайтеся! Познайомимо всіх бажаних з унікальською сокільською технологією. Наша електронна адреса: r.rasevych@online.ua.

Скільки сокільських гнізд у школі – стільки сокільських турбот про дитину. Ні одна із них не випадає з поля зору сокільського гнізда. Це проблема педагогічна. Вишикуйте на перший раз, якщо ви керівник школи, загальношкільний учнівський колектив на шкільну лінійку за різновіковим принципом – сокільське гніздо одне за другим. І так всю школу: зустрінетесь із дещо незвичним явищем. На перший раз. Попробуйте один раз це зробити, другий, а тоді і нові думки постануть щодо дальших дій у цьому різновіковому середовищі. На підмогу завжди прийдуть сокільські лідери.

Ви навіть не могли збагнути, наскільки збагатите школу своїми першими помічниками з числа дітей. І це – жива сокільська педагогіка. На четвертий-п'ятий раз діти зберуться на ранкову зарядку самі, з допомогою лідерів. І вони не поступляться принципами, коли потрібно «спам'ятати» вчорашніх непослушних бешкетників. Сокільський лідер знайде і до них підхід – і,

обов'язково, педагогічний. А як діяти лідеру в одновіковому гурті, коли і на сміх піднімуть свого ж таки, який намагатиметься навести лад «серед своїх». Адже спрацьовує природна реакція: «Диви який! В начальство вибився!».

І справджується давня вчительська мрія, коли соколине гніздо стає надійною і доброю педагогічною підмогою. На пам'ять приходять слова із пісні:

*Соколине гніздо, соколине гніздо –
Це велике і радісне свято.
Соколине гніздо, соколине гніздо,
Нас сьогодні уже тут багато.*

Возвеличуймо нині сокільське гніздо. Тут уся суть «Сокола» і тут його правда. Звідси починається сокільське товариство дітей і для дітей. І це надовго запам'ятовується, бо об'єднання дітей дієве. Таке товариство об'єднує дітей в одну дитячу цілісність, в одну шкільну спільність.

Хтось із великих написав такі слова:

*Гріх викупляймо,
Прах оживляймо,
Всіх просвітляймо,
Возвеселяймо,
Благословляймо
В наші сліди!*

Благословляймо «Сокіл» нашими діяннями на такі справи: щоденними, ранішніми і вечірніми, денними і нічними, аби наші діти спали спокійно тоді, коли наш розум думає. Бо він у вічному пошуку правди та істини. Бо дбаємо про здоровий соціальний організм, що скла-

дається з одиниць. Бо ці одиниці нині – це вже повноцінні особистості, які живуть і творять своє майбутнє. Таким нам бачиться «Сокіл». Таким він уже є в наших школах. Відроджується сокільська традиція, яка роками слугувала Україні.

А нам, педагогам, залишається дослідити народжене явище в нових українських умовах – умовах вільної української держави, за яку соколи стояли і вистояли. За яку боролись – і вибороли. Інакше і не могло бути. Бо це сокільська традиція, яку маємо передати наступним поколінням. Зробімо це нині і зробімо добре.

УПРАВЛІНСЬКА СИСТЕМА ОСВІТИ РАЙОНУ – НОВІ АКЦЕНТИ

Розпочну розмову із того, у чому переконався уже на всі сто відсотків: «Що далше будемо йти по шляху утвердження районних методичних кабінетів як науково-методичних установ, то частіше будемо чути слова: «Немає нам що ділити». І це зрозуміло чому. Адже районні методичні кабінети ще вчора були структурними підрозділами відділів освіти, а сьогодні вони – самостійні державні установи.

Тому, відповідно до реалій часу, потрібно змінювати і управлінські акценти. І до цього повинен бути готовий як керівник методичної установи, так і керівник відділу освіти. В даний час Міністерство освіти і науки України здійснює системну роботу по перетворенню районних методичних кабінетів у повноцінні науково-методичні установи.

Часто, не знаходячи вчасної відповіді на назрілі питання, відділи освіти намагаються стримувати поступальний розвиток науково-методичних установ. Для цього використовують різного роду приводи. В останній час на озброєння взято лозунг: «Немає нам що ділити». Та й справді, задамось риторичним запитанням: «Чи є нам що ділити?» І зразу ж таки дамо відповідь: «Є нам що ділити!».

Насамперед цей вододіл проходить у площині розмежувань функцій відділу освіти та районного методичного кабінету в рамках конституційного та регуляторного (регулятивного) управління. Перше з цих понять пов'язується з конституційністю, цілісністю, константою (а вона в освіті переважно піддається нормативно-правовому регулюванню), а друге – з регулятивністю,

тобто процесуальною складовою управління, яка часто не береться до уваги, бо головним в організації управління визначається результат.

Саме тут заховані усі відповіді на питання, неправильне трактування яких й приводить до грубих перекирочень в управлінській діяльності на районному рівні. Шукаємо і ми відповіді на ці питання. Намагаємось пояснити нові феномени в управлінській діяльності, до яких волею-неволею змушені звикати керівники відділів освіти. Тому, коли чуємо думку: «Немає нам що ділити», то зразу ж виникають асоціації різного характеру.

Перша із можливих: «На міністерському рівні, мабуть, запізнюються із розробкою науково-теоретичних засад управління освітньою галуззю району». Друга – «Нормативно-правова база діяльності районних методичних кабінетів як науково-методичних установ потребує невідкладного створення, а відділів освіти – удосконалення». Третя – «А чи не закрадається тут суб'єктивний фактор?». І так четверта, п'ята і т. д. (думка-відповідь) – допоки не вирівняємо ситуацію на районному рівні. Адже за цим стоїть розвиток освіти в регіоні. Тому й не маємо права спрямовувати ці процеси у суб'єктивне русло.

Ті, хто каже, що ми не маємо що ділити, намагаються повернути нас у вчорашній день, знехтувавши у такий спосіб сам факт існування районних методичних кабінетів як науково-методичних установ. Як думки, так і відповіді на них будуть тільки тоді достатньо аргументованими, коли носії цих думок задаватимуться одним єдиним питанням: «А що я особисто зробив для утвердження районного методичного кабінету як науково-методичної установи?».

А безпосередні організатори цього процесу, керівники науково-методичних установ, мають бути достатньо вдумливими і послідовними, щоб не помилитись у

виборі стратегії і тактики утвердження діяльності районних методичних установ. Адже, не закріпивши як слід набутки по перетворенню районних методичних кабінетів у повноцінні науково-методичні установи, можемо розхитати їхні недостатньо зміцнілі фундаменти.

У результаті таких дій ми зіткнемось із проблемами різного плану. В першу чергу, не добавивши ні одного позитивного балу в очах освітянської громади до іміджу науково-методичної установи, будемо втрачати набутий авторитет не тільки районного методичного кабінету як науково-методичної установи, але і районної ланки управління освітою в цілому. І це теж повинно насторожувати всіх – і працівників методичної служби, і працівників відділу освіти. Адже зупинити процеси щодо утвердження районних методичних кабінетів як науково-методичних установ уже неможливо.

Проте під різними приводами відділи освіти роблять спроби повернути життя на районному рівні у попереднє русло. Про які структурні підрозділи відділів освіти може йти мова, коли нині діюча нормативна база діяльності районних методичних кабінетів спрямовує їхню діяльність у науково-методичне русло, зі всіма правами та обов'язками, що мають ці установи? Ще й до того, коли нормативна база такої діяльності повністю відповідає міністерським вимогам?!

Усім уже зрозуміло, що за доброю роботою районного методичного кабінету криється розмірений ритм усієї освітянської галузі району. Тож напрошується запитання: «Які фактори впливають на процеси невизнання відділами освіти районних методичних кабінетів як науково-методичних установ». Відповідь при цьому напрошується більш, ніж однозначна і її слід шукати не у зовнішніх факторів (недосконалість нормативної бази тощо), а скоріше – у внутрішніх, чисто суб'єктивних.

Але ж, хочемо ми цього чи не хочемо, вороття до вчорашньої командно-адміністративної системи, коли на управлінському полі був тільки один гравець – відділ освіти, все одно не буде, незважаючи на всі ті перекручення, які мають місце у цьому процесі. Тільки нерішучістю органів управління освітою (міністерського та обласного рівнів) щодо утвердження діяльності районних методичних кабінетів, як науково-методичних установ, можна пояснити такий розвиток подій на районному рівні. Та й неготовністю педагогічної науки сповна обґрунтувати доцільність (чи необхідність) реформування районної ланки управління освітньою галуззю району.

А ми тим часом продовжимо розмову на предмет конституційного та регуляторного у діяльності двох служб районного рівня: відділу освіти та районного методичного кабінету. «Результат будь якою ціною» – ось лозунг, який панував в освіті протягом багатьох років. Тепер маємо замінити його іншим: «Досягаємо результату ціною добре організованого процесу». А хто ж, як не районний методичний кабінет у його новій якості, мав би реалізувати цей лозунг?!

Скажу, що на сьогоднішній день інших критеріїв у діяльності районної науково-методичної служби не варто і шукати, бо вони уже знайдені. Треба тільки провести належне обґрунтування цих критеріїв з однією метою: розмежування повноважень двох служб та посилення їхньої відповідальності за кінцеві результати праці.

Правда, у питаннях процесуально-орієнтованого підходу, що здійснюють як науково-методичні установи, ще не діють повсюдно, або вони перебувають тільки на стадії становлення.

На нашу думку, Міністерству освіти та науки слід предметно зайнятись проблемами реорганізації районних методичних кабінетів у науково-методичні установи. Треба, щоб цей процес захопив усі районні методичні кабінети України. Слід повернутись до цього питання там, де уже встигли прийняти нові статuti, але на старий лад, зафіксувавши діяльність районних методичних кабінетів у статусі структурних підрозділів відділів освіти. А тепер, маючи змогу опиратись на записане у статутах, і далі не пускають райметодкабінети «на волю». А у новому правовому полі повинні працювати усі районні методичні кабінети.

Саме втрата відділами освіти «почету» в особі районних методичних кабінетів розцінюється ними як трагедія. А про те, що «законорозвідний процес» – це закономірний процес, що відбувається на районному рівні управління освітою, який уже ніхто не зупинить, нині вже усім зрозуміло. Інша справа – віднайти поле діяльності для двох служб – відділу освіти та районного методичного кабінету. Це надто принципове питання, від якого залежить успішний розвиток освітньої галузі району. І не треба боятись шукати це поле діяльності. Адже воно все одно буде знайдено. Бо такі реалії часу.

Принаймні, наш райметодкабінет працює у статусі науково-методичної установи ще із 2009 року. У статусі навчально-методичної установи ми працювали із 1997 року. Тому й маємо змогу аналізувати, ділимось досвідом, акцентуємо увагу читачів на прорахунках у цьому процесі. В такий спосіб допомагаємо становленню районних методичних кабінетів як повноцінних науково-методичних установ.

Ствердно можемо сказати, що, незважаючи на змінюваність керівників нашого відділу освіти, нам вда-

ється досягати стану толерантної взаємодії двох служб – відділу освіти та районного методичного кабінету. Адже наш районний методичний кабінет, без перебільшення скажу, уже авторитетна установа району. І в цьому насамперед велика заслуга як працівників методичної служби, так і працівників відділу освіти.

По-іншому зазвучав наш голос на всеукраїнському рівні. Та й зі статусом нашим по-іншому рахуються на всіх рівнях освіти. Інша справа, що ми не будемо спокійно очікувати, що принесе нам завтрашній день. Як і раніше, будемо прогнозувати, моделювати, узагальнювати, щоб вийти на новий, якісний рівень роботи освітнянської галузі району.

У цьому полягає кінцева мета діяльності як районного методичного кабінету, так і відділу освіти. Нині ми мусимо пропонувати нові умови праці, в т. ч. і матеріального плану (наявність у райметодкабінеті транспорту, мережі Інтернет, повноцінної комп'ютерної техніки та найновішого обладнання тощо). Адже це вихід на реалії часу, що відповідають тим умовам, в яких ми будемо працювати сьогодні і завтра. Зазначу, що виклики, які сьогодні насуваються, ніхто не вирішить окрім нас самих. Інша справа, що таке вирішення сьогодні буде здійснюватись більш цілеспрямовано.

Бо у новому правовому полі будуть працювати всі райметодкабінети, що значно покращить ситуацію із адаптацією цієї діяльності до нових умов. Інша справа, що наш досвід ще не раз пригодиться в процесі переходу на нові умови праці районних методичних установ. Та й проблем, які виникатимуть у зв'язку з таким переходом, не зменшиться.

Нині відбувається адаптація до нових умов роботи районного методичного кабінету, адаптація його діяль-

ності на марші. Не треба боятись того, що йдемо в нікуди. Бо посилення ролі районних методичних кабінетів тільки допоможе збалансувати ті функції в освітній галузі району, які так довго не вирішувались. В освіту приходить нова філософія управління. І чим скоріше вона утвердиться, тим безболісніше подолаємо перехідний період у становленні районних методичних кабінетів як повноцінних науково-методичних установ України.

Інша справа, що відповідного нормативного регулювання потребує нині діяльність відділів освіти, які, користуючись «старим» Положенням про відділ освіти, намагаються не рахуватись із «новим» Положенням про районний методичний кабінет. І так буде до того часу, поки Міністерство освіти і науки не розкладе акценти в цьому плані. Нині фактично відбувається «втікання» відділів освіти від розв'язання назрілих проблем діяльності районних методичних кабінетів. А районні методичні кабінети як були подекуди структурними підрозділами відділів освіти, так ними і залишились. То про які критерії діяльності районних методичних кабінетів у їх новому статусі може йти мова?

Тільки науково-методична установа з відповідним статусом може взяти на себе відповідальність за успішний розвиток освітньої галузі регіону. Навіть там, де, на перший погляд, зроблені конструктивні кроки в цьому плані, маю на увазі у нашому регіоні, можна почути акценти такого плану: «За розвиток освіти в районі відповідає відділ освіти». Тоді ж постає цілком резонне запитання: «А за який розвиток (чи нерозвиток) несе відповідальність районний методичний кабінет як науково-методична установа?». Виходить, що інституція, яка здійснює науково-методичне забезпечення розвитку освіти в регіоні, просто-напросто не наділяється

(ким, питається?) повноваженнями? Але ж комусь, мабуть, вигідна така позиція?

Висловлю і таку думку: науково-методичні установи могли б бути прирівняні до науково-дослідних установ. Ми і на це готові пристати. Можливо, тоді ми б діставали звання доцентів, чи стаж науковий заробляли – чому б і ні?! Мабуть, і до цього науково-методичні установи району прийдуть. Але чи не відірвемось в такий спосіб від реалій життя, від педагогічної практики. А цього уже допускати не можна. Тому й відповідальність, яку мають нині районні методичні кабінети, цілком конкретна. І ця відповідальність лежить у тій таки педагогічній площині.

Взаємодія у ланці «методист-учитель» набуває нині все конкретніших форм. Адже міжкурсний період для вчителя – це поле взаємодії учителя та методиста для досягнення головної мети педагогічної діяльності – якісного навчання та виховання школярів. А хіба не в цьому полягає уся суть розвитку освіти в регіоні?! Тому й півповноважень у методичній служби не повинно бути. Інакше відбудеться нівелювання діяльності науково-методичної служби.

Ми позбавимось у такий спосіб автентики діяльності методичної служби, яка якраз і повинна відрізняти її від відділів освіти. Тому районні методичні кабінети мають мати власне обличчя. Це – головний пріоритет реформи районної ланки управління освітньою галуззю. Якщо уже повноваження надаються – то сповна. Інакше втрачається сама суть функціонування районних методичних кабінетів як науково-методичних установ. Тому й маємо почуватись із повноваженнями.

Як член творчої групи з розробки критеріїв діяльності районних методичних кабінетів як науково-

методичних установ (і як один із розробників цього проекту), з усією відповідальністю хочу заявити: у розпочатій справі ми на правильній дорозі. Головне – не допустити, щоб нас збили з цієї правильної дороги. Зрозуміло, що чим впевненіше ми будемо йти цією дорогою, тим більше нападок будемо зазнавати на цьому шляху. Потенціал районної методичної служби достатньо високий, щоб з ним не рахуватись. І це добре розуміють нині у відділах освіти.

Треба пропонувати нову систему стосунків на рівні «райво-РМК». На жаль, до цієї нової системи стосунків відділи освіти не завжди готові. Та й не дуже вони охочі готуватись до такого переходу. Треба починати все заново: засідати за педагогіку, яка навчає толерантної взаємодії. Та й не дуже готові вони самі це робити, бо живуть за принципом: «А може, це все скоро закінчиться». А коли ще й до того довкруг оглянуться, а в інших – інакше, то й стає зрозумілим, які думки тоді у них народжуються.

Ми б не розвивали наші думки на такій ноті (а ми віримо, що з часом наш оптимізм у цьому плані тільки збільшиться), коли б ця тема не мала на сьогоднішній день такої песимістичної розгортки. Був час, коли носії процесуальності, ті ж таки методисти районних методичних кабінетів, замість того, щоб демонструвати кращі зразки своєї роботи на практиці, йшли переважно по лінії найменшого опору і ставали функціоналістами.

Правда, ставали функціоналістами не з власної волі. Їх такими робили відділи освіти. На таку типову картинку натрапляємо сьогодні там, де районні методичні кабінети виконують попередні ролі. У такій картинці легко упізнаєш себе, коли не змінюєшся. Але, зрозуміло, що це – картинка учорашнього дня. Світлих, кольорових барв нинішній картині життя ра-

йонних методичних кабінетів надає їм діяльність у статусі науково-методичних установ. І ми нині в такій ролі перебуваємо.

Правда, райметодкабінети із вчорашнім обличчям не могли довго протриматись на плаву. Або потрібно було змінювати напрям дії, набирати процесуально-орієнтованого ходу, або бути непотрібними на освітянській карті. Довелось обирати перше. І це був найнадійніший шлях. Бо він веде у майбутнє української освіти.

А ті, що підпали під прес відділів освіти, все одно звідти виберуться. Інша справа, чи самотужки звідти підуть, чи на широку освітянську дорогу їх виведуть освітянські реформи? Віримо, що саме освітянські реформи, які так активно впроваджуються нині в освіті України, зметуть зі своєї дороги усе заскорузле та застаріле. Нині відбувається адаптація до нових умов роботи районного методичного кабінету, адаптація його діяльності на марші. Не треба боятись того, що йдемо в нікуди. Бо посилення ролі районних методичних кабінетів тільки допоможе збалансувати ті функції в освітній галузі району, які так довго не вирішувались. В освіту приходить нова філософія управління. І чим скоріше вона утвердиться, тим безболісніше подолаємо перехідний період у становленні районних методичних кабінетів як повноцінних науково-методичних установ України.

ПРО 3D-ПРОСТІР ФУНКЦІОНУВАННЯ РАЙОННОГО МЕТОДИЧНОГО КАБІНЕТУ ЯК НАУКОВО- МЕТОДИЧНОЇ УСТАНОВИ

Районні методичні кабінети, які функціонують нині у статусі науково-методичних установ, уже підготували добрий ґрунт для народження нової якості роботи освітньої галузі району. Адже вони (районні методичні кабінети) уже нині покривають ті напрямні роботи, які допомагають сформувати повноцінну управлінську систему освіти району, забезпечивши в такий спосіб єдність (або цілісність) функціонування освітньої галузі району.

У ході потрактування педагогічних процесів, які відбуваються нині в освітній галузі району за участю районних методичних кабінетів як науково-методичних установ, ми все частіше будемо послуговуватись таким терміном як 3D-простір їх функціонування. Адже напрямних діяльності районного методичного кабінету є нині уже достатньо багато. І не всі вони нині вкладаються у діюче положення про районний методичний кабінет.

І це природно. Адже з народженням установи народжуватимуться і нові функції її роботи. Тому вкладати функції районного методичного кабінету у прокрустове ложе положення – це хибний шлях. Тому ми й обрали просторовий вимір для визначення меж функціонування системи, що дозволить нам предметніше бачити систему освіти в цілому та місце районного методичного кабінету у ній. І вони, ці напрямні діяльності районного методичного кабінету, уже достатньо вичленувались із загального контексту функціонування освітньої галузі району.

Головне, що цих напрямних діяльності буде щоразу збільшуватися. Вони можуть і модифікуватись. Відбуватиметься (і уже сьогодні це відбувається) своєрідна дифузія, взаємопроникнення (дифузні зміни) всередині управлінської системи району.

Відбуватиметься своєрідне взаємне доповнення на рівні служб: районний методичний кабінет доповнить у роботі відділ освіти, а відділ освіти – районний методичний кабінет. Для стороннього ока такі дифузні процеси можуть бути майже непоміченими. Але в цьому якраз і полягає уся сутність функціонування 3D-простору освітньої галузі району.

Уже нині відбувається своєрідне «нанизування» на стержневу основу діяльності районного методичного кабінету тих специфічно важливих функцій, які ідентифікуватимуть його роботу в новому статусі. Таких функцій до цього часу просто не існувало. Та й не може існувати до того часу, поки районні методичні кабінети не набудуть самостійного статусу.

У нашій статті спробуємо вичленувати ті специфічно важливі напрямні нашої діяльності, які вже вдалось оформити у відповідні документи та матеріали. Певний інтерес до нашої роботи може виникнути на різних рівнях освіти.

Численна кількість статей з питань управлінської діяльності, яка опублікована нами у журналі «Директор школи. Шкільний світ» протягом 2009–2012 років зобов'язує нас продовжити роботу в цьому плані. Тепер наші узагальнення носитимуть більше прикладний характер. Адже тут знову йдеться про становлення управлінської системи освіти району. Тепер уже за безпосередньою участю районного методичного кабінету.

Уже тривалий період працівники нашої методичної служби реалізують повноваження районного методич-

ного кабінету як науково-методичної установи на таких трьох рівнях нашої роботи: результативному, процесуальному та науково-методичному.

Результативний рівень повноважень нами реалізується:

- шляхом підготовки організаційно-управлінських та підсумкових наказів по відділу освіти з питань навчально-виховної та науково-методичної діяльності закладів освіти району;
- шляхом підготовки рішень колегій відділу освіти, рішень науково-методичної ради районного методичного кабінету, рішень нарад директорів шкіл з актуальних питань організаційно-управлінської та науково-методичної роботи.

Процесуальний рівень повноважень реалізується:

- шляхом підготовки інформацій та довідок із питань поточної роботи закладів освіти;
- шляхом підготовки інформаційно-методичних оглядів (бюлетенів), моніторингу та оцінки стану реалізації завдань результативного рівня зі сторони керівників закладів освіти.

Науково-методичний рівень реалізується:

- шляхом підготовки методичних рекомендацій, пропозицій по удосконаленню науково-методичної роботи з педагогічними кадрами та навчально-виховної роботи у закладах освіти району;
- шляхом підготовки узагальненого досвіду роботи педагогічних працівників та занесення його до картотеки ППД районного методичного кабінету.

При визначенні рівнів реалізації повноважень ми намагались максимально ідентифікувати свої повноваження у площині застосування критеріїв процесу та критеріїв результату. На цю тему написано нами уже чимало. Тому поширюватись у цій статті з цього приво-

ду не будемо. У комп'ютерній базі даних нашої роботи міститься численна кількість документів і матеріалів, які відображають процес реалізації наших повноважень. І ці матеріали ще не раз пригодяться, адже вони уже стали своєрідним архівом нашої щоденної роботи.

Особливу цінність, на нашу думку, містять матеріали нашої офісної діяльності, що є окремим пластом роботи працівників методичної служби. Це, в основному, документи та матеріали, які забезпечують документообіг на рівні методичної служби та закладів освіти району, а також документообіг між методичною службою району та іншими службами різних рівнів: інститутом післядипломної педагогічної освіти, управлінням освіти та науки тощо. Кількарічна діяльність у цьому плані дозволила сформувати відповідну базу такої роботи.

Через документи та матеріали, які зосереджені у зшитках папок за роки, як у дзеркалі, відображено усю нашу роботу, в т. ч. і по вищеописаних рівнях функціонування нашої служби. Ми завжди готові поділитись досвідом роботи нашої служби. А вона, ця робота, з роками стає все вагомішою.

ДО ПРОБЛЕМИ КЕРОВАНOSTІ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ, АБО АЛГОРИТМІЗАЦІЯ ТА МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ НАУКОВО- МЕТОДИЧНОЮ РОБОТОЮ В РАЙОНІ

Проблема керованості будь-якими системами набуває нині особливої ваги. Все більшої актуальності набуває вона в період розвитку інформаційного суспільства, коли інтенсивний розвиток системи, в т. ч. освітньої сфери, повною мірою залежить від мобільності та повноти інформації. Максимальна поінформованість із станом справ у керованій системі ставить у нову роль і керівника освітньої галузі, завідувача районним методичним кабінетом зокрема.

Нині має бути забезпечений диференційований вплив (керівництво) галуззю на основі наукових засад управління нею. Не можемо не зважати при цьому на суб'єктивний фактор (людський) у цьому процесі, недосконалість реформованих на теперішній час складових управлінського забезпечення навчально-виховного процесу. Особливої актуальності дане питання набуває тепер, після введення в дію нового Положення про районний (міський) методичний кабінет.

Тому всякі намагання уніфікувати процеси керівництва освітньою галуззю приречені на провал в тому разі, коли не відбувається періодичне корегування тактики управлінського забезпечення цього процесу та максимального врахування рівня функціонування первинних ланок цієї системи. Тому, як нам видається, проблема керованості і проблема алгоритмізації та мо-

делювання у методичній роботі – два взаємопов'язаних процеси, кінцевою метою якого і будуть нові підходи до управлінського забезпечення навчально-виховного процесу в районі.

Не можемо обійтись при вирішенні згаданої проблеми без конкретного аналізу стану справ у цій справі. Фактологічна сторона цього процесу нам потрібна для того, щоб краще зрозуміти сутність речей для обґрунтування нових підходів до їх постановки. «Директор школи. Шкільний світ» уже пропонував читачам наші статті з проблем управління освітньою галуззю району. У даній статті спробуємо поглибити наші думки і запропонуємо нові управлінські технології керівництва науково-методичною роботою в районі.

Діяльність районних методичних кабінетів у їхньому новому статусі науково-методичних установ якраз і потребує такого підходу, оскільки заморожування педагогічної думки веде до регресу в освіті, не сприяє інформаційному прориву на різних напрямках цієї роботи. Тому, незважаючи на певну упередженість у ставленні до існуючої системи управління, одночасно пропонуємо інші, на нашу думку, більш досконалі варіанти управління, які можуть бути використані в процесі безпосередньої роботи, прийнятті управлінських рішень чи розробки нових концепцій або документів.

А кому, як не завідувачу районного методичного кабінету найкраще видно всі плюси та мінуси цієї системи, яка потребує постійного оновлення. Так як районна методична служба ніколи не перебувала у привілейованому становищі: хіба що від категоричного заперечення її існування або до відпущеного повідка її існування, який скоріше нагадає принцип: «Хто скільки відпустить».

Вважаємо, що період «бенгальських вогнів» віджив себе не тільки у виховній роботі зі школярами (йдець-

ся тут про проведення одноразових виховних заходів. – Р. Р.), але і в роботі з педагогами, коли йдеться про науково-методичну роботу. Сьогодні вчителю треба пропонувати досконаліші технології, так як теперішні підходи уже сьогодні-завтра можуть не тільки бути застарілими, але й відкинуть роботу вчителя, навчальний процес у вчорашній день.

Самозарадність у процесах пізнання зі сторони учнів (читай – у навчанні школярів. – Р. Р.) з кожним днем перевершує динаміку оволодіння новими знаннями зі сторони вчителів. Цьому якраз і сприяють інформаційні суспільства. Тому не випадково, на нашу думку, є постановка питання про алгоритмізацію та моделювання процесу управління методичною роботою, а якщо точніше, то й науково-методичним забезпеченням навчально-виховного процесу в сучасній школі.

Потреба у постановці даного питання сьогодні надто велика, причому кожна із складових управлінської системи: районний методичний кабінет чи відділ освіти повинні самостійно віднаходити такі шляхи, які ведуть до позитивного результату. Адже екстенсивний шлях, що зводився до «викручування рук», – це вже вчорашня мертва система, яку ніхто не реанімує, як би не намагався це зробити. Хіба що передсмертні агонії та конвульсії по нинішній день ще дають про себе знати, в тому числі там, де не аналізують і не визначають перспективу, а шукають винуватців у збоях освітнього процесу.

Метою пропонованого нами інноваційного підходу до постановки організації методичної роботи в районі є якраз зосередженість на первинній, низовій ланці цього процесу – організації методичної роботи в школі, яка передбачає щорічне його моделювання з урахуванням нових вимог і потреб. На цій основі можна вибудувати вісь: методист РМК, заступник директора школи-

вчитель, яка буде реально працюючою і максимально задовольняти потреби в організації методичної роботи на всіх рівнях.

Переміщення центру ваги методичної роботи на змодельований процес безпосередньо в школу дає змогу максимально диференційовано орієнтувати його на якісний склад педагогічних кадрів, їх чисельність, результативність роботи. Тільки тоді, коли така модель буде знайдена, можна буде говорити про віднаходження оптимальних алгоритмів управління.

По суті, йдеться про «провідність» управлінської системи знизу-доверху, а не навпаки. В цьому, як нам видається, і полягає суть нових підходів щодо організації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами, які дістануть відповідне відображення як у технологічному забезпеченні навчально-виховного процесу, так і при досягненні якісних показників при викладанні навчальних дисциплін. При такому підході відпадуть старі стереотипи щодо місця і ролі РМК у цьому процесі, включаючи численну кількість картосхем, які малюємо «для милування ока».

На це місце кожен методкабінет (кожен методист) сформує комп'ютерну базу даних із відповідними схемами – моделями організації методичної роботи в районі. Подібні матеріали зосереджуються у комп'ютерній базі даних завідувача РМК, тобто на пульті управлінського процесу – своєрідному капітанському мостику районного освітянського корабля. І такі напрацювання у нас є. Це своєрідний комп'ютерний банк даних РМК, за яким велика перспектива.

А тепер переходимо до актуалізації концентрів нашої розмови.

Суть та зміст проблеми алгоритмізації та моделювання у науково-методичній роботі

У числі нових технологій управління процесом організації науково-методичної роботи у районі (місті) алгоритмізація та моделювання мала би зайняти нині провідне місце. Адже управління освітнім процесом слід розглядати як системний підхід. А система – це множина взаємозв'язаних алгоритмів, відношень, методів, форм, засобів, прийомів, навчальних технологій тощо. Є вони не тільки в навчальній діяльності вчителя, але і в організації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами.

Тому проблему алгоритмізації та моделювання в управлінні науково-методичною роботою з педагогічними кадрами ми розглядаємо як пріоритетну у розв'язанні вищезазначених завдань. Підвищення кваліфікації вчителя є одночасно пусковим механізмом самоосвіти й умовою успіху вчителя. Організувати, знайти оптимальну форму професійного навчання вчителів, зробити це через стимулювання, оригінальні підходи – одне із вузьких місць і найважливіших завдань управління.

Методи моделювання освітніх інноваційних процесів, що відбуваються в школі, процесу управління (в тому числі і науково-методичною роботою) набувають все більшого поширення. Ефективність запровадження цих методів пропорційна врахуванню цілого комплексу завдань, які вдається алгоритмізувати та змодельовувати.

Проблема, яка нами поставлена, в педагогіці і теорії управління не нова. Вона тільки дає змогу привести у відповідність (алгоритмізувати) непрості педагогічні явища, які відбуваються у педагогічному середовищі по керівництву науково-методичною роботою. А потяг до досконалості завжди був основою усіх нововведень.

Побачити процес цілісним, системним можна на основі заданого алгоритму та моделей, які краще вкладаються в уяву як того, хто управляє згаданим процесом, так і того, хто його організовує. Взаємовигідні умови такого запровадження дають змогу оптимізувати процес підвищення кваліфікації та педагогічної майстерності педагога.

Як показує досвід нашої роботи, науково-методичну діяльність районної методичної служби (райметодкабінету) та шкільної методичної служби (заступник директора школи – рада шкільного методичного кабінету – методичних об'єднань різного рівня) потрібно, насамперед, синхронізувати.

Аби мати повну уяву про рівень функціонування системи методичної роботи в кожному конкретному навчально-виховному закладі, її потрібно, в першу чергу, змодельовувати. На цій основі (на основі розробленої моделі) можна вже говорити про ступінь управління нею. В іншому випадку кожна система стає замкнутою, самоізолюваною і недостатньо керованою як на контрольному, так і консультативному рівнях.

Однаково цінною є доступність для пересічного вчителя модель функціонування системи методичної роботи з педагогічними кадрами на рівні конкретного предмета. Така синхронізованість має стимулюючий вплив на становлення професійної майстерності вчителя, відбувається постійне підрівнювання її до сучасних вимог.

Із такою логікою має порахуватись і методист, і керівник школи, і вчитель. Відповідну завершеність у побудові такого підходу побачить працівник відділу освіти. На цій підставі виникає потреба у віднаходженні нових організаційних моделей керівництва науково-методичною роботою. Ми й намагаємось розкривати суть та зміст функціонування таких моделей, як на районному, так і шкільному рівнях.

Алгоритмізація та моделювання як спосіб пізнання

Алгоритмізація та моделювання процесу організації науково-методичної роботи має на меті пізнати його і управляти ним на основі наперед сформованих моделей. Обов'язковою вимогою до моделі науково-методичної роботи є її чітка цілеспрямованість, тобто пов'язування параметрів її роботи з окресленою метою функціонування всієї системи науково-методичної роботи в районі.

При цьому ми ставимо собі за мету, що ця модель має бути гнучкою, здатною до перетворення відповідно до ситуації, має вмещувати якомога більшу кількість альтернатив. Моделі у нашій роботі носять суто структурно-понятійний характер. Будучи спрощеним відтворенням цілісного процесу організації науково-методичної роботи в районі, моделі її організації на всіх рівнях виступають єдиними, цілісними та простими у користуванні.

Опорні слова: алгоритмізація, моделювання, модель

Алгоритмізація процесу організації науково-методичної роботи – це послідовна система нормативно-інструктивних документів та матеріалів районного рівня (районного, міжшкільного методичного та шкільного методичного рівня), яка веде до унормованої діяльності навчально-виховних закладів району по підвищенню кваліфікації та педагогічної майстерності педагогічних кадрів. Суть її полягає в тому, що керівники школи та педагогічні працівники разом із працівниками методичної служби району перебувають у спільній

залежності, кінцевим результатом якої є якісна праця по навчанню та вихованню школярів. Послідовність дій (алгоритмів) розкривають практичні кроки по реалізації основних завдань, які ставляться і реалізуються науково-методичною роботою в районі.

Моделювання процесу організації методичної роботи – побудова і вивчення моделей реально існуючої системи науково-методичної роботи в районі, конструювання таких її моделей, які найбільш прийнятно відповідали б потребам сьогодення. Звичайно, що така робота мала би мати перспективний характер, зорієнтованість на різноваріантний підхід до організації науково-методичної роботи в районі. Основою такого моделювання має стати алгоритмізація цих процесів та визначення позитивних (негативних) тенденцій в їх організації.

Модель методичної роботи – умовне зображення різних рівнів організації науково-методичної роботи (районний, міжшкільний, шкільний), що використовується як «підміна» уже функціонуючої в реальних умовах.

Очікувані результати: оптимізація процесу організації науково-методичної роботи в освітніх закладах району, збалансованість управління цим процесом зі сторони районної методичної служби, постійна поінформованість із питань поточної роботи, можливість плавного переходу до видозмін в організації науково-методичної роботи, демократизація керівництва нею у районі.

Функції моделей методичної роботи в районі

Моделі в науці і практиці мають певні функції: евристичну, прогностичну та прагматичну. *Евристична функ-*

ція моделі реалізується через систему логічних прийомів і методичних правил теоретичного дослідження, кінцевий результат – відкриття наукових ідей, теорій, законів, закономірностей тощо. *Прогностична функція* моделі передбачає визначення розвитку соціально-педагогічної системи у майбутньому, *прагматична* дає змогу визначити практичну значимість системи-оригіналу.

Модель – це своєрідна форма відображення, що вміщує інформацію про об'єкт (дослідження, управління). За способом зображення і розрізняють моделі: *формалізовані* та *імітаційні*. *Формалізовані* моделі виражаються, як правило, у матеріальних формулах, кодах, комп'ютерних програмах; *імітаційні* – у вигляді схем, графів, малюнків. У нашому варіанті роботи всі моделі, як і весь процес алгоритмізації та моделювання науково-методичної роботи в районі, носить імітаційний, структурний характер. Інша справа, що в процесі дальшої розробки проблеми є змога перейти до формалізованої комп'ютерної моделі її функціонування.

Але уже на даному етапі нашої роботи на всіх рівнях освіти району є змога заглибитися в аналіз та самоаналіз (рефлексія), визначити найоптимальнішу позицію подальшої ефективної роботи та взаємодії зі всіма структурними підсистемами освітянської галузі.

Науково-методична робота на такому рівні її організації стає не тільки відкритою для безпосередніх її виконавців, але й сама «розкриває» себе для аналізу, оцінки та визначення перспективи всім зацікавленим її вивчити чи удосконалити. «Текстуальний» характер організації методичної роботи в перспективі повністю може бути замінений на алгоритмізований та відповідно змодельований педагогічний процес.

На основі вищенаведених міркувань у площині алгоритмізації та моделювання можуть організовуватися

всі процеси діяльності школи: управлінська, науково-методична, навчально-виховна, організаційна тощо.

Форми педагогічних моделей методичної роботи

Найпоширенішими формами зображення педагогічних моделей є *графічна* і *текстова*. *Графічне зображення* моделей структури організації науково-методичної роботи в районі дає змогу визначити усі підсистеми, які входять до системи управління нею, виявити зв'язки між ними, скоординувати їхню взаємодію, скоординувати навантаження на кожен структурну одиницю (підсистему, а керівникам – делегувати частину повноважень своїм підлеглим, раціонально розподіляти функціональні обов'язки між членами управлінської ланки чи працівників науково-методичної служби та методичного активу району, визначати найдоцільнішу структуру управління науково-методичною роботою в районі.

У педагогічній діяльності та управлінській зокрема широко використовується *текстова форма* зображення моделі, як така, що складається із системи характеристичних параметрів (словесних) певного педагогічного явища чи процесу. Прикладом може слугувати текстова модель передового педагогічного досвіду, плани роботи, а саме:

- висока результативність педагогічної праці, тобто високий рівень знань, умінь та навичок учнів, розвитку та вихованості їх порівняно з результатами, яких досягають колеги певного вчителя, що працюють в однакових умовах;
- наявність елементів новизни під час викладання навчального предмета (евристичного, прогностичного та прагматичного значення);

- наступність та перспективність передового педагогічного досвіду;
- репрезентативність і стабільність високих результатів учнів у навчанні;
- адекватність результативності праці вчителя витратам енергетичних ресурсів суб'єктів навчально-виховного процесу (інтелектуальних, моральних і фізичних сил) та часу.

Таким чином, узагальнюючи теоретичну інформацію про моделювання, цей процес можна представити такими етапами:

- виявлення педагогічної проблеми, розв'язання якої потребує моделювання;
- постановка мети і завдань моделювання;
- визначення характеру моделі (формалізована, імітаційна);
- вибір найдоцільнішої форми зображення моделі (графічна, текстова, комп'ютерна).

Для того, щоб не обтяжувати читача надмірною кількістю термінів, які потребують окремого роз'яснення, скажемо, що суть пропонованого нами підходу в управлінні науково-методичною роботою полягає у максимальній провідності системи, якою ми управляємо. Такої провідності можна досягати завдяки науковій організації праці методистів, заступників директорів шкіл із навчально-виховної роботи, членів рад шкільних методичних кабінетів, керівників методичних об'єднань і творчих груп тощо.

У читача може виникнути цілком резонне питання: що виступає первинним модулем управління науково-методичною роботою на рівні школи? На наше переконання, таким модулем може виступати рада шкільного методичного кабінету. Адже вона може виступати як мінімум у двох іпостасях: організовувати та координувати

науково-методичну роботу в закладі освіти та виступати формою організації науково-методичної роботи. Кожна із цих функцій є однаково відповідальна.

Уже кілька років поспіль в усіх школах I-III та I-II ступенів нашого району функціонують ради шкільних методичних кабінетів. Вчасно зреагувати на позитивні чи негативні зміни в організації навчально-виховного процесу належить саме раді шкільного методичного кабінету. Тому, окрім планових, на розгляд засідання ради можна виносити і поточні питання, які потребують колективного обговорення та вироблення тактики дальших дій.

Так було при запровадженні 12-бальної шкали оцінювання навчальних досягнень учнів, така потреба виникає при корегуванні ходу запровадження нових навчальних планів і програм, які періодично змінюються, або при віднаходженні оптимальних варіантів проведення державної підсумкової атестації тощо.

Головами рад шкільних методичних кабінетів є заступники директорів шкіл із навчально-виховної роботи. Питання діяльності шкільних методичних кабінетів та їх рад стало предметом обговорення на засіданнях колегій відділу освіти та науково-методичної ради районного методичного кабінету, нарад директорів шкіл тощо.

Постійна актуалізація даного питання на різних рівнях, допомога та контроль в даному питанні зі сторони районного відділу освіти та районного методичного кабінету дали змогу сформувати повноцінну роботу шкільних методичних кабінетів, їхніх рад в усіх школах району. Добре організована робота шкільних методичних кабінетів та їхніх рад у Коропецькій, Коропецькому ліцеї-інтернаті, Монастириській ЗОШ I-III ступенів (завідуючі кабінетами Яцина Н. З., Грабовський М. М., Расевич В. І.).

Нині управлінські та науково-методичні питання у керівництві освітньою галуззю є однаково важливи-ми. Поле діяльності районної методичної установи має стати саме науково-методична робота. Не модою можна пояснити такий підхід, а скоріше – вимогою часу, так як оновлення знань проходить блискавично, а процеси глобалізації все більш відчутно захоплюють освітню галузь.

Науково-методичній службі набагато складніше перейти нині до технологічної роботи і запровадження інноваційних технологій в освітній процес, віднаходження різноманітних методик та закономірностей, які ведуть до позитивного результату. Саме таку роль виконує нині наш районний методичний кабінет. А вдається це зробити на основі відпрацьованих схем, чіткого одержання та відпрацювання інформації, гнучкості, мобільності, наукового підходу до організації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами району.

УПРАВЛІННЯ ОСВІТНЬОЮ ГАЛУЗЗЮ РАЙОНУ: АКЦЕНТ НА АКЦЕНТІ

Питання взаємовідносин між двома службами: відділом освіти та районним методичним кабінетом залишається нині одним із найбільш не врегульованих питань у діяльності районної ланки управління освітою. І суть цієї не врегульованості полягає в тому, що на сьогоднішній день нормативна база діяльності вищезазначених служб перебуває тільки у стадії становлення. А щоденний будень діяльності районної ланки управління освітою вимагає вирішення численної кількості різних завдань. Причому, часто, вже або сьогодні.

Ці завдання, які вирішує районна ланка управління освітою, настільки великі, що керівнику відділу освіти доводиться маневрувати насамперед у площині використання потенціалу районних служб, які вирішують нині освітні завдання. Навіть при побіжному ознайомленні з діяльністю освітньої галузі району ми насамперед ставимо перше і невідкладне запитання: як керівник відділу освіти розкладає управлінські акценти на освітянській карті району. Як він взаємодіє з керівниками, які очолюють районні освітянські структури. Чи йде він по лінії консолідації зусиль керівників служб (наприклад, відділу освіти та районного методичного кабінету) над вирішенням освітянських проблем, чи самоізолюється або вибирає іншу лінію?

Яка ця, інша лінія, довелося нам про неї дізнатись чимало і не раз, за більш ніж 20-річний період завідування районним методичним кабінетом. Яких тільки сцен не надивитись. Чого тільки не довелося наслухатись. І все це з однієї причини – бути чи не бути районній методичній службі самостійною. Часом моторошно ставало від побаченого та почутого.

Наскільки розпорошеними виявлялись сили, які, здавалось, мали тратитись на головне, – успішний розвиток освітньої галузі району. А мета була та ж сама: не допустити повноцінного функціонування районного методичного кабінету спочатку як навчально-методичної установи, а далі – і науково-методичної. Але, Богу дякувати, все це у минулому.

Нині в процесі діяльності районного методичного кабінету як науково-методичної установи появилась маса нових проблем, від вирішення яких залежить успішний розвиток освітньої галузі району. Наприклад, у процесі управління освітою району виникає протиріччя між завданнями, що стоять перед освітньою галуззю, і можливостями служб, які мають виконати ці завдання.

Адже кожного дня виникають цілі напрями роботи, яких ще вчора не було і в помині. Наприклад, запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальній та управлінській діяльності заставило нас в корені поміняти підходи щодо організації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами.

Електронний офіс, інтернет-середовище, швидка методична допомога з використанням інтернет-ресурсу стали уже звичним явищем життя нашої методичної установи. Але ж був і вчорашній день – із єдиною друкарською машинкою та численною кількістю завдань, які доводилось вирішувати методичній службі району. І так всі ці роки трудимось, періодично «перезавантажувачись» на марші.

Нині вже виникають нові завдання. І стосуються вони диференціації управлінських повноважень. Педагог вимагає сьогодні професійного підходу до організації усіх видів діяльності. Особливо висока планка ставиться для районної науково-методичної устано-

ви. Тому маємо подбати про утримання цієї планки не тільки на відповідному рівні, але й про щоденне підняття її все вище і вище.

Інакше втратиться уся суть функціонування районних методичних кабінетів у статусі науково-методичних установ. Така наша роль в освіті району.

Нині найперше маємо подбати про диференціацію діяльності на рівні служб. Адже дублювання повноважень в умовах інформаційного буму – це вже занадто велика розкіш. І в першу чергу така диференціація має торкнутись розмежування повноважень між відділом освіти та районним методичним кабінетом.

Звичайно, що такий характер повноважень найкраще міг би бути врегульований на основі відповідної нормативної бази діяльності цих служб. Проте, на жаль, ця робота хоч і ведеться, проте вона дещо запізнюється з різних причин: із-за відсутності матеріальних ресурсів, коштів, кадрів тощо. Тому мобілізація внутрішнього ресурсу, яким є кадри районного методичного кабінету, є якраз на часі, адже він стає головним ресурсом нинішнього дня.

Та й нормативна база діяльності відділу освіти та районного методичного кабінету далека від досконалості: як однієї, так і другої. Якщо перша служба, тобто відділ освіти, сьогодні тільки розпочинає працювати над розробкою положення про відділ освіти як про структурний підрозділ районної державної адміністрації (раніше затверджене положення про відділ освіти уже давно застаріло), то друга служба, районний методичний кабінет, таке положення уже має. І затверджене воно на відповідному рівні ще у 2008 році.

Причому це положення має чітко виражену науково-методичну спрямованість. А доводиться виконувати по службі багато таких завдань, які не вкладаються у ви-

писані регламентні норми діючого положення. А це той таки кадровий ресурс, який часто-густо знемагає від численної кількості інформації, яка відволікає нас від головного – організації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами.

Розробники нового положення про районний методичний кабінет не тільки далеко дивились, але й далеко бачили при постановці згаданого питання. Адже діяльність районного методичного кабінету у статусі науково-методичної установи давно уже назріла. Тільки через 45 років свого існування (1967 рік – рік заснування методичної служби в Україні) районні методичні кабінети як науково-методичні установи вголос заговорили про себе.

Причому заговорили про себе в умовах жорсткого протистояння, яке часто продовжується між відділами освіти та районними методичними кабінетами. Всім зрозуміло, чому складається така ситуація навколо діяльності районних методичних кабінетів: у відділів освіти (управлінь освіти) немає бажання децентралізувати освітянську владу. Тому продовжується все так, як було: нехай навіть буде гірше, але владою не поступимось.

Поки верхи чубляться, «освітянський караван» іде. Інша справа – у якому напрямі. Адже уже давно визріла ідея управлінської децентралізації (причому на всіх рівнях). І в освітню галузь вона прийшла. І з трудом впроваджується у ту ж таки освітню галузь. Це іноді навіть консерватизмом не можна назвати. І навіть не гальмування процесів реалізації міністерських завдань із реформування районної ланки освіти.

Це скоріше можна назвати спротивом реформам у районній ланці управління освітою і не тільки поодиноким (а може і не дуже поодиноким) управлінцям

районної та обласної ланки управління освітою. Для того, щоб не наживати собі ворогів в особі начальників управлінь освіти і науки директори інститутів післядипломної педагогічної освіти ідуть по лінії найменшого опору – не ініціюють або майже не ініціюють питання перетворення районних методичних кабінетів у науково-методичні установи.

Тому й «маємо те, що маємо» у цій царині. Інформацію із цих питань ми одержали у рекомендаціях загальноукраїнського семінару (Рівне, листопад 2012) з питань діяльності районних методичних кабінетів як науково-методичних установ. Виявляється, що ситуація у Тернопільській області з даного питання не найгірша, а швидше – навпаки. Тому й маємо що сказати з питань функціонування районного методичного кабінету як науково-методичної установи на всю Україну.

Скажу наперед, що синхронізації у діяльності двох служб (відділу освіти та районного методичного кабінету) при нинішній нормативній базі трудно досягнути. І таку нормативну базу трудно буде створити на перспективу. Добрий задум надати районним методичним кабінетам статус науково-методичних установ породив чимало проблем, які потребують невідкладного вирішення.

Адже надання статусу – це не тільки надання повноважень, але і покладання відповідальності. У перспективі потрібно буде все зробити, щоб ув'язати положення про діяльність двох служб – відділу освіти та районного методичного кабінету для розгортання повноцінної роботи освітньої галузі району.

Може склалася думка, що розпочинати роботу по перетворенню районних методичних кабінетів у науково-методичні установи, може, взагалі не варто було розпочинати, коли виникає стільки проблем із їх

функціонуванням. Скажу наперед, що ті, хто так думає, глибоко помиляються. Чим скоріше ми розпочнемо перетворення, тим скоріше набудемо відповідного досвіду у нашій діяльності.

У нашій роботі, наприклад, ми зараз предметно зайнялись відпрацюванням технології офісної діяльності районного методичного кабінету. Навіть не зайнялись, а правильніше було б сказати, працюємо над цим суттєвим компонентом управлінської діяльності. Саме звідси і розпочинається розмежування функцій між відділом освіти та районним методичним кабінетом.

На жаль, цій складовій управління так мало надано уваги і в діючому положенні про районний методичний кабінет, і в проекті розроблених критеріїв, які сьогодні обговорюються. І, взагалі, відчувається певне побоювання в цьому плані на різних рівнях освіти. А якщо по правді, то це не така уже і складна тема. Нею просто треба зайнятись.

Дане питання мало б стати центральним у діяльності районного педагогічного олімпу. Адже досягнути синхронізації в роботі двох управлінських структур – відділу освіти та районного методичного кабінету, можна саме за рахунок добре налагодженої офісної діяльності. Тут навіть спеціальних циркулярів не потрібно. І в цьому ми переконуємось на практиці.

Навіть можемо поділитись досвідом офісної діяльності. І його, цього досвіду, глибоко не треба шукати. Досить познайомитись із нашою вхідною та вихідною поштою за роки – і стане все зрозумілим. На сьогоднішній день до 500 одиниць вихідної пошти в середньому виходить на різні інстанції із районного методичного кабінету щорічно. Це означає, що ми ці об'єми виконали. А хто нам ці об'єми зарахував?! До наших функціональних обов'язків значна частина виконаного просто не входить.

Ось і виходить: є районний методичний кабінет, а краще (окремі і так думають), щоб його не було у новому статусі. Ніяк не можуть погодитись начальники відділів освіти (і треба ж таке слово для освіти підібрати – начальник) із своїм інакшим статусом – не начальницьким. Але якось призвичаювались мої начальники (я їх уже «пережив» кількох), бо бачили великий смисл у таких реформаціях. Не шкодували і нині не шкодують, що пішли такою дорогою.

Ще й іншим можуть розказати, якщо буде потрібно. Адже роками працюють у такому режимі із районним методичним кабінетом. І назад вороття уже не буде, незалежно від настроїв начальників. Адже цілі пласти напрацювань в офісній діяльності – це той архівний матеріал, який чекає свого дослідника: від міністерського рівня і аж до пересічного педагога. Він у нас доступний для всіх. Адже це велике спільне надбання.

І в першу чергу його появі я завдячую своїм начальникам – керівникам відділу, які, починаючи від «самої зорі» заснування навчально-методичної установи, а тепер уже і науково-методичної установи, погоджувались працювати у такому режимі, адже погоджували наші статuti, статuti нашого районного методичного кабінету, які вони візували для наступного їх прийняття. Адже вони, ці статuti, давали нам «право на волю» і на сьогоднішню взаємодію – максимальну синхронізацію дій обох служб, яка легко простежується у нашій спільній роботі. Підтвердженням цього є цілі пласти наших офісних напрацювань.

Коли уже йдеться про отих півтисячі виконаних нами документів, то це тільки невелика частка із загального об'єму виконаного. Адже ще стільки ж наших документів підписує начальник відділу освіти. У нашій роботі завжди пам'ятаємо про межі компетенції. І це

завжди знав начальник. Його статус з нашого боку ніколи не був понижений.

Правда, є ще один цікавий момент, а може і окремий предмет розмови на перспективу. Йдеться про введення інституту заступництва (замісництва) у районній ланці управління освітою. Так і напрошується висновок із вищесказаного: завідувач РМК є заступником начальника відділу. Чисто інтуїтивно – так воно і є. Але в окремих моментах потрібно ще й формальних ознак. Чи дійдемо ми до такого рівня – життя покаже.

Тому, що не кажіть, але виходячи із вищесказаного, необхідно вносити відповідні зміни до уже існуючого положення про районний методичний кабінет, незалежно від того, коли це відбудеться. І в цьому теж не буде нічого злого. У перспективі, на нашу думку, потрібно більшу увагу звернути на чітку спеціалізацію районних методичних кабінетів для реалізації процесуально-зорієнтованої складової функціонування освітньої галузі району.

«А може, це взагалі завелика розкіш мати у кожному районі такі інституції як науково-методичні установи з відповідним штатом?» – запитаємо себе. Може, їх варто розмістити по територіальних округах, а в кожному районі варто мати ті ж таки «робочі» районні методичні кабінети із самостійними функціями. Але профілювання їх діяльності спрямувати у процесуально-зорієнтованому напрямі.

Роботи для районних методичних кабінетів завжди знайдеться. І це такі служби, що ніколи не будуть дармувати. І в цьому нас переконує їхній 45-річний досвід діяльності. Думаю, що із адміністративно-територіальною реформою ця нова якість і наступить. Одним словом, є над чим подумати на всіх рівнях освіти.

У площині діяльності районних методичних кабінетів як науково-методичних установ – непочатий край

роботи. Причому, це така робота, яка не терпить зволікань. Мусить бути прогнозованість дій служби, причому не на один день і не два, а на цілу перспективу. Інакше – зупинка. Має бути вироблена концепція діяльності служби, причому цілком означена та зрозуміла як по горизонталі, так і по вертикалі. Маємо на увазі взаємодію служби з іншими службами по горизонталі та її взаємодію по вертикалі.

Думати, що одним помахом руки можна позбутись цих проблем, не варто. Тому слід шукати виходу із цієї ситуації. А виходів є два. Перший із них: «Підкоряйся – і баста!», а другий – «Пошук компромісів». Скажемо наперед, що перший із них не має права на життя. Адже підкорення обов'язково зажене обидві служби у нікуди.

Команда, яка буде поступати від першої служби, відділу освіти, обов'язково діставатиме відповідний спротив у другій (районного методичного кабінету). Друга служба може взяти собі на підмогу своє положення, яке регулює межі її повноважень. А ці функції носять в основному науково-методичний характер. Ось і виходить патова ситуація – відсутність ходу.

Але коли не виконувати тих завдань, які виходять за межі повноважень методичної служби, то із управлінського поля випадатимуть цілі пласти роботи. Ось тут якраз час включати механізми «пошуку компромісів». І не тому, що наступить команда: «Підкоряйся – і баста!». У нас давно уже такі команди не звучать. Є звичайне толерантне життя двох служб із великим різноманіттям управлінських впливів і рішень та великим розумінням своїх прав, обов'язків. А це вже багато значить.

Добре, коли обидві служби очолюють люди з відповідним управлінським досвідом, які спрямують усю діяльність у кероване русло, а об'єднавчий стиль стане пріоритетним в управлінні. А якщо навпаки?! Тоді – конфлікт,

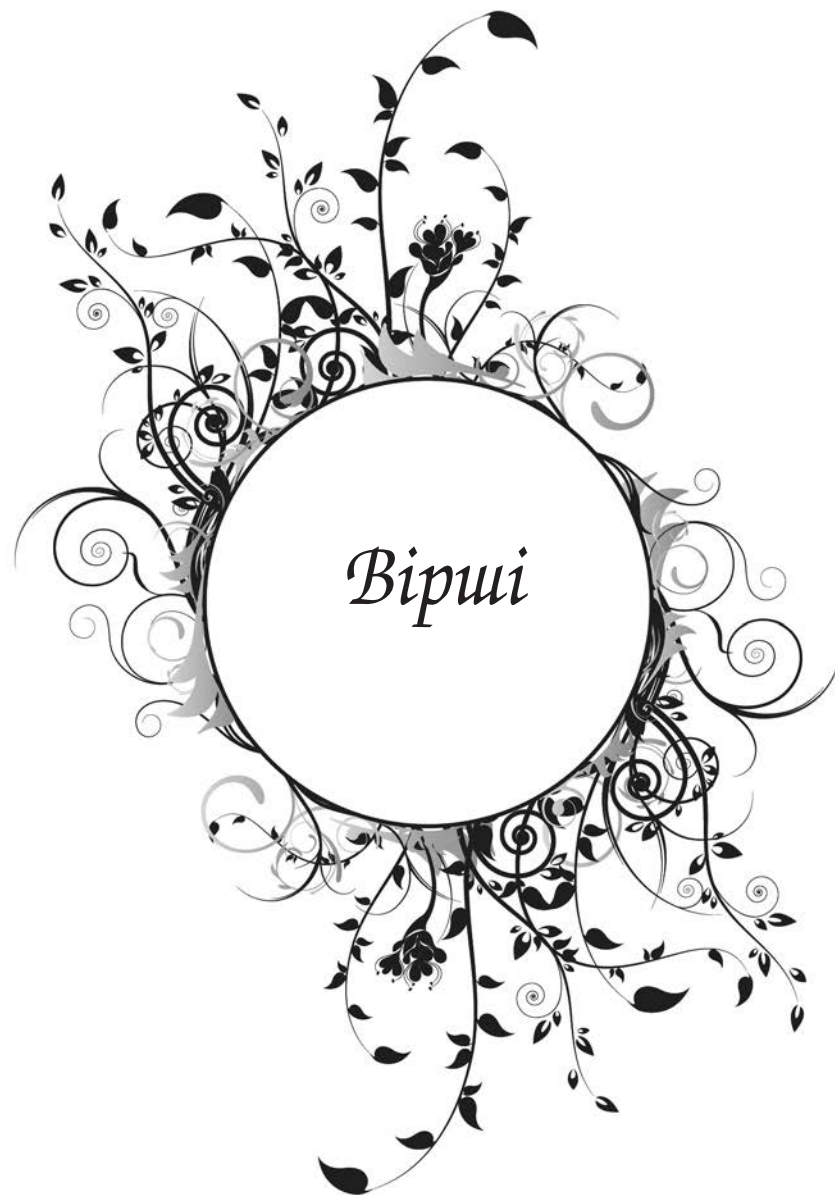
конфлікт інтересів, який приведе до конфлікту між службами та її працівниками. А цього уже не можна допускати.

Тому так важливо вчасно сказати «Б». Адже, сказавши «А», ми уже заклали кредит довіри у діяльність районного методичного кабінету як науково-методичної установи на цілі десятиліття. Далі – слово за нами. Тому маємо зробити все від нас залежне, кожен на своєму робочому місці, щоб задати динаміку розвитку нових інноваційних процесів у керівництві освітньою галуззю району.

Може виникнути і таке запитання: «А чи не помилились творці Положення про районний методичний кабінет, коли приступали до його розробки і чи прогнозували можливі ризики виникнення подібних ситуацій, про які пише автор статті?». Гадаю, що прогнозували. Але розраховували на вчасне приведення нормативної бази діяльності обох служб до відповідних стандартів. Правда, ці стандарти є дуже змінюваними. Тому й розраховувати на миттєву синхронізацію положень двох служб не доводиться.

А вихід із ситуації один: слід шукати об'єднавчо-полагоджувальний варіант діяльності на місці. І суть такого полагодження полягає в наступному: обидві служби повинні визнати одна одну. Відділ освіти повинен визнати районний методичний кабінет, а районний методичний кабінет повинен визнати відділ освіти.

Як це не парадоксально звучить, але це та правда, без якої уже не можна жити. Інших варіантів сьогодні просто нема. І це вже розуміють усі. Адже все, що попереду, – це освітня галузь, яка чекає перетворень. А вони, ці перетворення, напряду залежать від взаємовідносин на рівні служб – між відділом освіти та районним методичним кабінетом.

...

Запитайте правди
У природи,
Відповідь одержите
Сповна.
Не втрачайте
Доброї нагоди,
Бо здоров'я дасть
Лише вона.

...

Не треба слухати
симфоній,
Балети й опери –
не те.
Якщо з тобою –
душі повен,
Я маю щастя
золоте.

...

Твоє ім'я – зі значимістю долі,
Твоє життя – це перехрестя
всіх доріг.
В твоїм житті всього було доволі,
Та головне, що людяність зберіг.

...

Мій капітал – моє ім'я,
Що за життя збирав
по крихті.
Ним дорожить моя сім'я:
Нема в нім фальші
і користі.

...

Нещасний той,
хто рабство
полюбив,
Не має він
і щастя-долі.
І хто б у ньому
гідність
розбудив,
Щоб він не скарживсь,
а боровсь за волю!

...

Коли вщухає
гострота образи –
Поставлю свічку
за здоров'я ворогів.
Цю істину Господь
мені підкаже:
Чиню це, щоби
вогонь стремління
горів.

...

Хвилям незнаним
Не варто вітрила
Давать.
Людям незнаним
Не варто
Душі розкривать.

• • •

Перо коротше за багнет,
Та коле глибше.
Тому й поетом є поет
І пише вірші.

• • •

Візьму я кожну мить
Для себе на замітку.
Так і життя летить...
Куди і звідки?..

• • •

В житті веде нас
Інтерес:
Набудемо,
Досягнемо.
А жити так –
Ні впрів, ні змерз –
Ледь і життя
Дотягнемо.

• • •

Напорошено, наморожено –
Вітер свище
 нам у чоло.
Наговорено, наворожено,
Й не чекали –
 літо прийшло.

• • •

Ще вчора незнана,
А нині кохана.
Вже діти й онуки
Обсіли її.
Та завжди для мене
І мила, й жадана –
Надійна опора сім'ї.

• • •

Співав би для тебе
І вдень, й серед ночі.
Побачить тебе захотів.
Ці щирі і добрі, і милії очі
В життєвую днину зустрів.

• • •

Я вимріяв тебе
Колись неждану.
У мареві ішов
До тебе на поклін,
Тепер я маю
І вірну, і кохану,
Про це дзвенить
Обох
Душевний дзвін.

...

Подаруй мені голос,
І добра, і мила.
Я так щиро, благально
Тебе попрошу.
Ти для мене своє
Щедре серце відкрила,
Ніжний спомин
У серці своєму лишу.

...

Друзів
не буває забагато,
Якщо друзі є,
то значить є.
Справжні друзі,
так як мама й тато –
Роблять кращим
все життя моє.

...

Заспокоєна душа
не завжди буває,
Це пізнати довелось
кожному в житті.
А дорогу дальню
тільки той долає,
Хто не збивсь
з Господнього путі.

...

Кожен шукає в житті
пристанівок...
Чом же до мене
Він нині
не йде?
Буде це завтра –
людський
пошанівок:
Кожного з нас
ця любов
віднайде.

...

Сонечко нині
світить грайливо,
Радість життя
виколисує знов.
Чуймось щодень
На землі
Ми щасливо:
Дякою буде –
Господня любов.

...

Через страждання, через спокуту гріха
Йдем до мудрості з роду до роду.
Чи задумався кожен, що це правда така?
Що це доля усього народу.

Платонічна любов: їй присвячені
антами томи.
За дві тисячі літ залишилась
вона, як дитя.
Коли людство пізнає всю сутність
любовної втоми,
Тоді ж поцінує
щоденне життя.

України доля –
як доля Христа,
України доля –
вона не проста.
України нині
стукає час,
України правда
скликає всіх нас.

Від слова із перцем
Болить наше серце.
Чого – не питаєм, –
Самі добре знаєм.

Скільки вкладамо, стільки ж воздасться –
Людяність, совість, людська доброта.
Думка ця кожному нині придасться –
Істинно мудра і дуже проста.

Меланхолійно,
знов меланхолійно...
Бо не завжди в душі у нас
мажор...
Повільно, мудро і надійно
Йдемо,
Вслухаючись
в життєвий хор.

Мене рятує як ніколи –
Слово.
Підступить ближче,
знову відійде.
Бринить душа при цьому
барвінково,
А Слово то втече,
то віднайде
мене.

Не хочу бути соціальним,
Моя душа цього не просить.
Такий підхід універсальний
Добра й здоров'я не приносить.

Не погрішу – Господня це ідея,
Не поспішу – оглянусь, взнаю де я.
Щоби прийти і знову піти далі,
У ті світи, де вже нема печалі.

...

А вірші –
втілення
Душі у Слові...
Тому не марно
Нині їх пишу,
Щоб завтра,
Зупинившись
На півслові,
На спомин людям
Згадку залишу.

...

Не плин життя,
А велелюддя долей
В потоці
порозплескувалось
вдаль.
У цій сукупності
дієзів
і бемолів
Бекар
поставить крапку
на печаль.

...

Коли запитають:
«Чи є
Та стежина
До людського
Серця
В земному
Житті?»
То завжди
Віднайдемо
Шлях
До вершини:
«Він
На поверхні –
В людській
Доброті».

...

В монастирі
Покровському
Стою –
Кругом, мов тіні,
В чорному
Дівчата.
Вони пильнують
Доленьку
Мою,
Перебуваючи
У Господа
На чатах.

• • •

Запитайте себе
На короткій
Життєвій
Стежині:
«А чи спробував
Я
На Землі
Ізцілитися
Сам?»
Щоб, крокуючи
Завтра
У вбогій
Людській
Одежині,
Сповідатись
Про вчинок
Перед Господом –
ТАМ.

• • •

Я пізнав,
Чим душа твоя
 пломеніє.
Ми разом
 ввійшли
У земну
 благодать.
Хай же Віща Зоря
 Тобі
 заясніє,
Оберегом кладу
 Свого серця
 печать.

• • •

Прийди до мене –
запрошує рослінка
 І так щоразу:
 І квітка, і травинка
приликує
 до себе в гості.
Щедрістю
дихаєш, рослінко,
 милістю –
і квітку, і травинку.
Немає між нами
 ні погорди,
ні високості.

• • •

Треба заробити
 право говорити.
Треба поважати
 у житті когось.
А коли лиш дбати,
 щоб самому мати,
То чи поцінує
 у житті хоч хтось?

• • •

Вона кликала дощ,
та дощу вже забракло.
Не тому, що нема –
така доля Геракла.
Вона ставила хрест –
дивувалися люди,
та поставила хрест
і на свято, й на будень.

А тим часом кругом
замело, забіліло.
Пояснить може Ом
всю напругу на тілі.

• • •

З болем і криком,
багатолико
вечір на землю спада.
Ніч заспокоїть,
суть упокоїть,
дрімає зірко вода.
Ранок прийдешній,
дідок тутешній
стукає в шибку вікна.
День наближає
крихітку раю,
мучить нас думка одна.
З раночком раннім –
першим й останнім –
хмарки по небі пливуть.
Пташки тим часом
дивляться басом
на непроторену путь.
Раночок ранній –
перший й останній –
ми зустрічаємо знов.
Голос лелеки –
близький і далекий –
кличе, скликає любов.
Блисне, то згасне
сонечко ясне,
йдемо по житті ми одні.
тож будьмо разом

з Божим наказом
усі пораховані дні.

• • •

Добра змога –
допомога.
Та надійся –
сам на себе.
А прийде
тоді підмога,
як життя
тебе стеребить.

• • •

Прогноз один.
Хоч скач, хоч плач:
Якщо ти сам –
ні в пліт,
ні в тин,
то й не спечеш
калач.

• • •

Усі весни
розкутими стали,
Усі долі
стремлять знов кудись.
Тахнуть нині
усі п'єдестали,
Які ставили
люди колись.

П'єдестали
приходять на зміну
Та залишиться
сутність одна:
Добре ім'я
земної людини,
Що черпнула життя
аж до дна.

...

А весни плавають
лебідкою у житті.
Летять літа
миттєво пережиті.
А ми йдемо –
зближаємось у колі
І крапка ця
близька уже доволі.

Полуднева бистрінь

Слова і музика Романа Расевича

У жит - ті ми йде-мо, рід-ний край сла-ви-мо так і тре - ба. Край рі-
чок і до-лин і Дніс - тра мо - го плин щіп - ка не - ба. Зу-пи -
ні - мось на мить хай ду - ша за - бри-нить зно - ву йзно - ву. Вір-но
об - ра - ний шлях, при - ве - де до зви-тяг до об - но - ви По-луд -
не - ва бист-рінь, по - луд - не - ва бист-рінь, по - луд - не - ва. По-луд -
не - ва бист-рінь, по - луд - не - ва бист-рінь жи - ти тре - ба. По-луд -
не - ва бист-рінь, по - луд - не - ва бист-рінь так і тре - ба. По-луд -
не - ва бист-рінь, по - луд - не - ва бист-рінь, по - луд - не - ва бист - рінь.

У житті ми йдемо, рідний край славимо – так і треба.
Край річок і долин, і Дністра мого плин – щіпка неба.
Зупинімось на мить, хай душа забринить – знову й знову,
Вірно обраний шлях приведе до звияг – до обнови.

Приспів:

Полуднева бистрінь, полуднева бистрінь, полуднева,
Полуднева бистрінь, полуднева бистрінь – жити треба.
Полуднева бистрінь, полуднева бистрінь: так і треба,
Полуднева бистрінь, полуднева бистрінь, полуднева бистрінь.

Скільки маємо літ, біжимо до воріт – яворових,
Рідний дім – оберіг нас усіх оберіг – молодих і здорових.
Не завжди на путі, повороти круті – радість буде,
Ми йдемо, прийдемо: будуть дякувать люди.

Приспів.

Полуднева бистрінь

Бистрина життєвая

Слова і музика Р. Расевича

Наспівно

Бист-ри- на бист-ри-на жит- те- ва- я бист-ри- на бист-ри-на всю-
ди є Бист-ри- ну бист-ри- ну про- жи- ва-єм в бист-ри-
на всю-ди тон за-да- є Бист-ри за-да- є

Бистрина, бистрина життєвая,
Бистрина, бистрина всюди є.
Бистрину, бистрину проживаєм, | 2 рази
Бистрина всюди тон задає.

Бистрина – це надія й розлука,
Бистрина – це кохання й любов.
В бистрині – то і мука не мука, | 2 рази
В бистрину повертаємось знов.

Бистрино ти моя полуденна,
Бистрино, що гойдаєш й несеш.
З бистриною живемо щоденно, | 2 рази
В бистрині своє щастя знайдеш.

Мамине вікно

Слова Р. Расевича
Музика В. Гука

Andante

Ви-ши-ва-ла ніч - ка зоря-ну со-роч - ку,
а навид-но-ко - лі су-тін-ки дав-но.
Де ж бо, де ж ти, си - ну, си-ноч-ку си-ноч - ку?
Сві-тить-ся во-бій - сті ма - ми-не вік - но.
Де ж бо, де ж ти, си - ну, си - ноч-ку си - ноч - ку?
Сві-тить-ся во-бій - сті ма-ми-не вік - но.

Вишивала нічка зоряну сорочку,
А на видноколі сутінки давно.
Де ж бо, де ж ти, сину, синочку-синочку? | 2 рази
Світиться в обійсті мамине вікно.

Заплелись дороги, як у мами коси,
Пасмами тугими, їх не роз'єднать.
Кожен раз згадаю я дитинства стоси, | 2 рази
Батька рідну хату, мами благодать.

Радощі й тривоги, далі та вершини –
 Все це треба нині у житті здолать.
 Мамина турбота, мамина провина –
 Випестила сина, як тепер діждать?

2 рази

Скоро скине нічка зоряну сорочку,
 І світанок з сонцем зійде заодно.
 Де ж бо, де ж ти, сину, синочку-синочку?
 Бо для тебе світить мамине вікно.

2 рази

Стежка мого краю

Слова Р. Расевича
 Музика С. Ольшаківського

Рухливо

Сте-жеч-ко гор-бис - та, гор-да но-ро-ви - ста, гор-ну-ся до те - бе,
 бо до те - бе звик. Як те - бе зга-да - ю, сер-це ме - ні кра - сш,
 у ду-ші я чу - ю не-ви-мов-ний крик. у ду-ші я чу - ю
 не - ви - мов - ний крик.

Стежечко горбиста, горда, норовиста,
 Горнуся до тебе, бо до тебе звик.
 Як тебе згадаю, серце мені краєш,
 У душі я чую невимовний крик.

2 рази

Роки мої кришиш, візьмеш чи залишиш,
 Срібні небокраї вже у даль пливуть.
 Долею лелеки мені закурличеш
 І тоді згадаю свою дальню путь.

2 рази

Стежка мого краю, вірю і благаю,
 Бо життя згорає, як і не було.
 В'єшся, не питаєш, а куди – не знаю,
 Серцем завжди чую я твоє тепло.

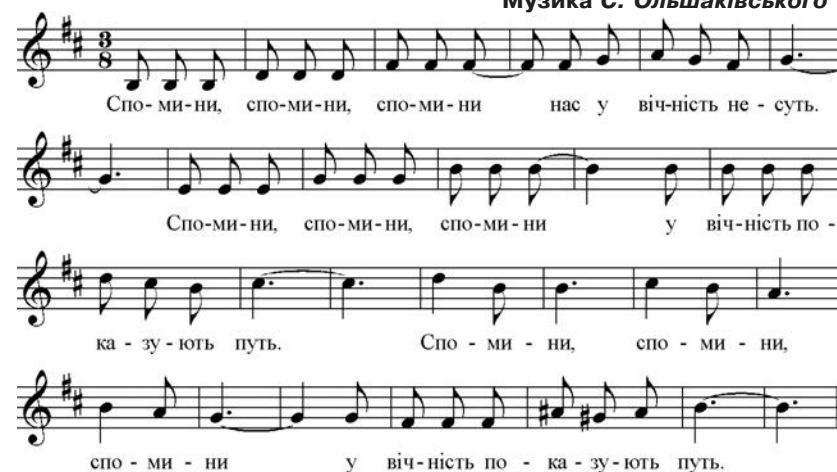
2 рази

Стежечко горбиста, хоч ти і терниста,
 Як згадаю, рідна, – сили додаєш.
 Лагідна чи бистра, зроду колосиста –
 В ріднім, добрім краї мене віднайдеш. | 2 рази

Йшли удвох з тобою в радості, з журбою –
 Скільки пережито на віку моїм.
 Тож візьми і нині ти мене з собою
 Й приведи додому, в рідний отчий дім. | 2 рази

Спомин

Слова Р. Расевича
 Музика С. Ольшаківського

Спомини, спомини, спомини
 Нас у вічність несуть.
 Спомини, спомини, спомини | 2 рази
 У вічність показують путь.

Спомини, спомини, спомини –
 Тісниться наша душа,
 Спомини, спомини, спомини | 2 рази
 Спокуту душа віднайшла.

Так побудований світ:
 Пам'ять – найбільший наш скарб.
 Скільки не було б нам літ;
 Спомин – душі нашої дар. | 2 рази

Петрилів мій

Наспівно

Слова і музика Р. Расевича

У Пет - ри - ло - ві я на - ро - дивсь, у Пет - ри - ло - ві на но - ги
звівсь, із Пет - ри - ло - вайшов у сві - ти: зір - ко яс - на ме - ні сві -
Приспів:
ти. О, Пет - ри - лів мій, рідний мій, ти о - дин ме - не зро - зу -
мій! Звід - си йшов я сам у сві - ти, я - сна
1. 2.
зір - ко ме - ні сві - ти. Звід - си // Зір - ко ме - ні сві -
ти. Звід - си // - ти.

У Петрилові я народивсь,
У Петрилові на ноги звівсь,
Із Петрилова йшов у світи:
Зірко ясна, мені світи.

Приспів:

О, Петрилів мій, рідний мій.
Ти один мене зрозумій!
Звідси йшов я сам у світи,
Ясна зірко, мені світи.

2 рази

Зірко рідна небесна моя,
Я земна людина твоя.
Тут лишилися могили батьків,
Тут кохання своє зустрів.

Приспів.

Ой, ви, рідні і милі пісні,
Чую я вас щораз уві сні.
Серце моє від болю щемить,
Як згадаю ту радісну мить.

Приспів.

Ти село моє над Дністром,
Б'ю поклони до тебе чолом.
Я пішов у світи, щоб прийти,
В Ріднім домі спокій знайти.

Приспів.

Велеснів, пісні спів

Наспівно Слова Р. Расевича
Музика Р. Пристая

Я прий-шов в ці кра-ї мо-ло-дим і зуст-рів тут щас-ли-ве ко-
хан-ня. За-ли-шив я тут ди-во із див світ-лі
дні і ран-ко-ві сві-тан-ня. **Приспів:** Ве-лес-нів, піс-ні
спів, це пер-ли-на як справж-ні Кар-па-ти.
Ве-лес-нів, мрі-я снів доб-ра згад-ка і щас-тя ко-ха-ти.
Доб-ра згад-ка і щас-тя ко-ха-ти. Доб-ра згад-ка і щас-
тя ко-ха-ти.

Я прийшов в ці краї молодим
І зустрів тут щасливе кохання.
Залишив я тут диво із див –
Світлі дні і ранкові світання.

Приспів:

Велеснів, пісні спів,
Це перлина, як справжні Карпати.
Велеснів, пісні спів, 2 рази
Добра згадка і щастя кохати.

Мої рідні Дністровські краї,
Пригорнули мене на світанку.
Манять душу карпатські плаї,
Кличуть голосно кожного ранку.

Приспів.

Де б не був в житті у ці дні,
Та вертаєм до рідного дому.
Тут стрічаєм батьківські пісні,
Забуваєм життєвою втому.

Приспів.

Я прийшов в ці краї молодим
І зустрів тут щасливе кохання.
Залишив я тут диво із див –
Світлі дні і ранкові світання.

Приспів.

Думна дорога

Слова Р. Расевича
Музика С. Ольшаківського

Помірно

Я на дум-ній до-ро-зі сто-ю, о-гля-да-ю про-
біг-ле, про-жи-те. Ні від ко-го те-пер не та-ю
ті дум-ки, що за-сі-я-ні жи-том.
Ні від ко-го те-пер не та-ю ті дум-ки,
що за-сі-я-ні жи-том.

Я на думній дорозі стою,
Оглядаю: пробігає прожите.
Ні від кого тепер не таю
Ті думки, що засіяні житом. | 2 рази

Подаровані рідним гніздом,
Супроводжують поспіль довіку.
Обснували добром і теплом
Мою думну дорогу без ліку. | 2 рази

Я на думну дорогу піднімусь,
Щоб пізнати єство потойбічне.
Там оглянусь на мить, озирнусь | 2 рази
І впізнаю дорогу у вічне.

Я на думній дорозі стою,
Оглядаю: пробігає прожите.
Ні від кого тепер не таю, | 2 рази
Що думки мої встелені житом.

Соколине гніздо

Маршово

Слова Р. Расевича
Музика Р. Пристая

Со-ко-ли-не гніз-до, со-ко-ли-не гніз-до це-ма-
лень-ка ди-тя-ча ро-ди-на. Со-ко-ли-не гніз-до, со-ко-
ли-не гніз-до тут зби-ра-єть-ся кож-на ди-ти-на. Со-ко
ти на мо-га.

Соколине гніздо, соколине гніздо –
Це маленька дитяча родина.
Соколине гніздо, соколине гніздо – 2 рази
Тут збирається кожна дитина.

Соколине гніздо, соколине гніздо –
Об'єдналися діти для діла.
Соколине гніздо, соколине гніздо... 2 рази
Всім прибігти сюди закортіло.

Соколине гніздо, соколине гніздо –
Це велике і радісне свято.
Соколине гніздо, соколине гніздо – 2 рази
Нас сьогодні уже тут багато.

Соколине гніздо, соколине гніздо –
Знову кличе нас дальня дорога.
Соколине гніздо, соколине гніздо – 2 рази
Це надійна в житті допомога.

Батьківська хата

Слова Р. Расевича
Музика С. Ольшаківського

Помірно

Я три-мав-ся за клям-ку рід-но-ї ха-ти, са -
міт-ня во - на не - мов си - ро - ти - на. На цвин-та - рі
ни - ні бать-ко і ма-ти, о - бій-стя че - ка - є що -
ра - зу на си - на, о - бій - стя че - ка - є що -
ра - зу на си - на.

Я тримався за клямку рідної хати,
Самітня вона, немов сиротина.
На цвинтарі нині батько і мати,
Обійстя чекає щоразу на сина. | 2 рази

Приїхав я знову, вклонився низенько,
Молитву промовив до рідної хати.
Немає в Господі ні батька, ні неньки.
А було нас скільки? Нас було багато. | 2 рази

Сестра вже далеко від рідного дому,
Та й час, що минає, невинно злітає.
Помало вже чуєш життєву втому,
А віхола зимна сліди замітає. | 2 рази

Батьківська хата, родинна хата –
Немає нічого дорожчого в світі.
Була і на щастя, і радість багата –
За все я один перед нею в одвіті. | 2 рази

Батьківська хата, родинна хата!
Прибуду я завтра, приїду я знову.
Приїду, бо конче ще маю сказати
Синівське подячне прощальне слово. | 2 рази

Не забарились осені літа

Слова Р. Расевича
Музика С. Ольшаківського

Не забарилась, так не забарилась
І вчасно, осене, до нас прийшла.
Земля осіннім листом вкрилась,
Нема вже нині літнього тепла. | 2 рази

Ти нагодуєш, ситно нагодуєш,
Ми дочекались всякого добра.
На цім добрі здоров'я набудуєм
І принесеш для зимоньки тепла. | 2 рази

Не забарилась, ні не забарилась,
До нас прийшла вже осінь золота.
Не забарились, так не забарились,
Вже на порозі осені літа. | 2 рази

Березневі котики

Слова Р. Расевича
Музика С. Ольшаківського

Березневі котики примостились чіпко,
Березневі котики знов лоскочуть щічку.
Ля, ля, ля, ля, ля, ля, ля, ля | 2 рази
Знов лоскочуть щічку.

Лагідні, пухнастії – їх не розрізнити
І весняних котиків нам не розлюбити.
Ля, ля, ля, ля, ля, ля, ля, ля | 2 рази
Нам не розлюбити.

А весна так бажана завітала знову
І вербі поважній принесла обнову.
Ля, ля, ля, ля, ля, ля, ля, ля | 2 рази
Принесла обнову.

Веснянії котики притулились знову,
Ніжні теплі дотики, як життя основи.
Ля, ля, ля, ля, ля, ля, ля, ля | 2 рази
Як життя основи.

Мій сокіл

пісня про сокільське товариство

Слова **Р. Расевича**
Музика **С. Ольшаківського**

Мій со - кіл мій со - кіл мій со - кіл спі - ва - ють і
хлоп - ці йдів-ча - та За - бу - ли всі ни - ні про спо - кій гур-ту - ють-ся
ни - ні на свя - то На свя - ті цим-ба - ли йсо - піл-ки Ди -
тя - чі рух-ли - ві за - ба-ви Со - ко - ли ми є і со - кіл-ки Нас
ма - нять не-бес - ні за - гра-ви На гра-ви Як

Мій сокіл, мій сокіл, мій сокіл, співають і хлопці, й дівчата.
Забули всі нині про спокій. Гуртуються нині на свято.
На святі цимбали й сопілки, дитячі рухливі забави.
Соколи ми є і сокілки, нас манять небесні заграви. | 2 р.

Як бджілки кружляєм в оселях, до гурту готуємось зранку,
Чекають нас гори і скелі, готові прискочить до танку.
Такі ми і є – соколята: щасливі, прудкі і завзяті.
А нині, як мама і тато – дорослими хочемо стати. | 2 р.

Нас тішить чудова округа, готові щоденно змагати.
Природна дитяча напруга – багато ми хочемо знати.
Чудова українська природа, заманює зблизька й здалека.
Повсюдно дитяча є згода, довкола високі смереки. | 2 р.

Всіх радо стрічають у мирі, готових добро здобувати.
Разом у сокільському вирі здоров'я будем гартувати.
Ти, рідне моє товариство! З тобою душа моя лине.
Так само, як хлопців тих триста, боротись будем до загину.
Боротись будем за Україну, за ріки, лани і долини,
Готуємо добру заміну – йдемо цим шляхом без зупину.

Іду до Тебе

Слова Р. Расевича
Музика С. Ольшаківського

Іду до Тебе, до Тебе іду я
У святості й непороччі духу.
Бо пам'ятаю Ісусове ім'я,
Щодень іду до нього по науку.

2 р.

Зі мною Бог, що вічність утворив,
Незримо сотворив Людське Творіння.
І це є диво, диво дивне з див
Підтримує його творіння.

2 р.

Іду до себе, до себе іду я,
Ішов я вчора, нині, піду й завтра.
І буду славити Ісусове ім'я,
Бо Він є Віра й наша Правда.

2 р.

Пізнав я правду з Богом на вустах,
Із Ним іду в житті повсюди.
Ця правда непорочна і свята,
Я завжди з нею, завжди з Богом буду.

2 р.

Добро в мені, добро в тобі

Сокільська пісня

Слова Р. Расевича
Музика С. Ольшаківського

Добро в мені, добро в тобі. Добро кругом й навколо.
Добру навчить й по правді жить, як завжди, рідна школа.
Поможе в тім сокіл-загін, він стане на підмогу.
І я піду, друзів знайду, ще й вірною дорогу.

2 р.

Чи це дідусь, чи рідний брат, чи й зовсім не родина:
Одна сім'я, одна рідня – ще й пісня всюди лине.
Бо є загін, прекрасний він – чудово тут живеться.
Радіють всі, бо добре всім – завжди нам так ведеться.

2 р.

Такі ми є, добро стає нині кругом й повсюди.
Бо знають всі, заслуги ці – подякують нам люди.
Ми чуєм герць людських сердець, бринить дитяче скерцо:
Залишу сам довіку там частинку й свого серця.

2 р.

Онуки

Слова Р. Расевича
Музика С. Ольшаківського

Piano

Вді-ду-ся та ба-бу-сі є гар-ні ці зву-ки

Pno.

звучать во-ни гор-до о-ну-ки о-ну-ки і хо-четь-ся

Pno.

жи-ти на бі-ло-му сві-ті ко-ли нам всім -

Pno.

ха-ють-ся ве-се-ло ді-ти

В дідуся й бабусі є дивні ці звуки,
Звучать вони гордо – онуки, онуки.
І хочеться жити на білому світі,
Коли нам всміхаються весело діти.

2 р.

Тоді ми є завжди щасливі й багаті,
Коли є онуків якнайбільше в хаті.
Тут гамірно. Крики і – сльози небавом.
Тут музика, співи, веселі забави.

2 р.

Усе тут почують: дідусь і бабуса,
Причини для втіхи усі віднайдуться.
Тож дякуєм Богу, що ви є на світі,
Прекрасні ви наші, онученьки-діти.
Живіть, потішайтесь і будьте щасливі,
Ви наші онуки, – у радості й мирі.

Цвітуть помаранчі

Слова Р. Расевича
Музика С. Ольшаківського

В темпі вальсу

Цві-туть по-ма-ран-чі у теп-лих кра-ях. Цві-

туть і не зна-ють, ку-ди їм до-ро-га. Не

зна-ли, не ві-да-ли Ук-ра-ї-ни шлях, а ста-ли ї-

Приспів:

ї на під-мо-гу. Як хо-ро-ше й лю-бо у

мир-нім кра-ю нес-ти по-ма-ран-чі до рід-но-ї

ха-ти. І з ни-ми зав-жди сво-їх дру-зів знай-ду

і ни-ні їх ста-ло у сві-ті ба-га-

1. 2.
то. Як то.

Цвітуть помаранчі у теплих краях,
Цвітуть і не знають, куди їм дорога.
Не знали, не відали України шлях,
А стали її на підмогу.

Приспів:

Як хороше й любо у мирнім краю
Нести помаранчі до рідної хати.
І з ними завжди своїх друзів знайду –
І нині їх стало багато.

Це колір здоров'я, це колір життя –
Ніхто і ніколи його не забуде.
Цвітуть помаранчі у теплих краях,
А ми майбуття нам здобудем.

Приспів.

Дороги України до щастя ведуть,
І кожен знаходить життєву стежину.
Вже бачиться нині державна могуть,
Життя вже тече без упину.

Приспів.

ЗАСПОКІЙЛИВИЙ ЗБІР

Складники збору:

квіти глоду – 2
квіти ромашки – 2
корінь валеріани – 2
плоди горобини – 2
трава звіробою – 1
трава сухоцвіту – 2
трава хвощу польового – 1
трава чебрецю – 2

Примітка: Цифра вказує на кількість частин у зборі.

Приготування та вживання:

Одну столову ложку суміші трав звечора залити 500 г окропу в 0,5 л скляній банці або термосі, настояти цілу ніч, процідити крізь марлю і видавити. Добре було б додати сюди сік половини лимона: і одну-дві ложечки цукру або меду.

Найкращий лікувальний ефект дістанемо тоді, коли одержаний настій розділимо на шість частин.

Приймати:

- одну частину за 20 хв. до сніданку;
- другу частину через годину після їжі.

Так само в обід та ввечері. Коли такої можливості немає, то можна ділити на три частини і пити за 20 хв. до їжі. Дітям від 10 до 15 років можна давати у тій самій послідовності тільки 200 г настою, а грудним дітям – до 100 г.

Пити можна впродовж трьох місяців, а потім треба зробити перерву не менше, ніж на місяць.

ХВОРИМ НА ГІПЕРТОНІЮ

Лікарський збір нормалізує роботу серцево-судинної системи, зміцнює захисні сили організму, діє заспокійливо.

Складники збору:

трава собачої кропиви – 2
плоди коріандру – 1
плоди шипшини – 2
листя м'яти – 1
трава деревію – 1
квіти глоду – 3
листки меліси – 3
листя берези – 2
трава кропиви – 1
квіти календули – 2
плоди горобини – 2
трава хвощу польового – 1

Примітка: Спосіб приготування та вживання (див. лікарський збір «Заспокійливий»).

У КОГО ХВОРЕ СЕРЦЕ

Лікарський збір застосовують хворі на серце при проявах недостатності кровообігу з набряками ніг.

Складники збору:

листки меліси – 2
квіти глоду – 2
квіти календули – 1
плоди горобини – 1
кукурудзяні рильця – 1

трава деревію – 1
трава череди – 1
листя берези бородавчастої – 2
плоди шипшини – 2
корінь валеріани – 2

Примітка: Спосіб приготування та вживання (див. лікарський збір «Заспокійливий»).

ВІД БЕЗСОННЯ

Складники збору:

листя меліси – 3
квіти календули – 2
листя м'яти – 1
трава собачої кропиви – 2
плоди шипшини – 2
трава вероніки лікарської – 1
плоди коріандру – 1
трава чебрецю – 1
трава цикорію – 1
квіти глоду – 3

Примітка: Спосіб приготування та вживання (див. лікарський збір «Заспокійливий»).

ХВОРИМ НА ЕПІЛЕПСІЮ

Складники збору:

буквиця лікарська (трава) – 3
собача кропива (трава) – 1
буркун лікарський (трава) – 3
солодка гола (корінь) – 2
материнка звичайна (трава) – 2

кріп городній (насіння) – 2
калина звичайна (листя і цвіт) – 2
чебрець (трава) – 2
конвалія травнева (листя) – 1
плоди шипшини – 2
м'ята перцева (трава) – 1
горобина – 2
ромашка аптечна (квіти) – 1

Увага! Лікування зборами тривале. Їх змінюють через кожних 1,5–2 місяці. Функцію кишечника регулюють шляхом додавання послаблювальних або закріплювальних засобів, якщо виникає така необхідність. Лікування травами може бути як самостійне, так і в комплексі з медикаментозним.

Примітка: Спосіб приготування та вживання (див. лікарський збір «Заспокійливий»).

КОЛИ БОЛИТЬ ПЕЧІНКА

Суміш трав добре діє при хворобах печінки, жовчного міхура, холециститах, гепохолециститах, цирозі печінки, водянці. Набір трав є також добрим профілактичним засобом проти різних отруйних речовин та газів, а також при харчуванні, якщо в ньому містяться нітрати, інші хімічні домішки.

Складники збору:

трава цикорію – 1
трава деревію – 1
трава звіробою – 1
листя берези – 1
плоди шипшини – 2
листя мати-й-мачухи – 1

трава хвощу польового – 1
квіти ромашки лікарської – 1
трава грициків – 1
плоди горобини – 2
листя подорожника – 1
кукурудзяні рильця – 1
квіти календули – 1
трава череди – 1
листя суниці – 1

Примітка: Спосіб приготування та вживання (див. лікарський збір «Заспокійливий»).

ПРИ ЗАХВОРЮВАННІ ПІДШЛУНКОВОЇ ЗАЛОЗИ (хронічний панкреатит)

Лікарський збір діє ферментативно, протизапально, жовчогінно, заспокійливо. Дія ґрунтується на збалансованому впливі біологічно активних речовин збору на органи гепатобіліарної системи.

Складники збору:

календула лікарська – 3
реп'яшок – 3
звіробій – 4
цикорій – 3
пижмо – 2
кропива дводомна – 1
м'ята – 1
чебрець – 1
кукурудзяні рильця – 2
спориш – 1
ромашка лікарська – 1
коріандр – 1
горобина – 2
шипшина – 4

Примітка: Спосіб приготування та вживання (див. лікарський збір «Заспокійливий»).

ЯКЩО У ВАС ВИРАЗКА ШЛУНКУ

Складники збору:

листя мати-й-мачухи – 2
листя подорожника – 2
квіти ромашки – 2
квіти календули – 2
трава звіробою – 2
трава грициків – 2
трава чебрецю – 1
плоди шипшини – 2
плоди горобини – 2
плоди коріандру – 1
сім'я кмину – 1
плоди кропу запашного – 1
листя м'яти – 1

Примітка: Спосіб приготування та вживання (див. лікарський збір «Заспокійливий»).

ПРИ ЗАХВОРЮВАННІ ОРГАНІВ ТРАВЛЕННЯ

Цю суміш вживають при хронічному гастриті, виразці шлунка і дванадцятипалої кишки, цукровому діабеті, зниженій і підвищеній секреторній функції, алергічних явищах, викликаних харчуванням та іншими причинами.

Складники збору:

буркун лікарський – 1

пирій – 1
 ожина сиза – 1
 суниця лісова – 3
 кропива дводомна – 1
 деревій – 2
 валеріана – 2
 парило – 2
 ромашка лікарська – 2
 череда – 2
 подорожник – 2
 листя м'яти – 1
 гречка звичайна (трава) – 1
 чебрець – 1
 шипшина (плоди) – 2
 горобина (плоди) – 1

Примітка: Спосіб приготування та вживання (див. лікарський збір «Заспокійливий»).

ПРИ ЗАХВОРЮВАННІ НА ХОЛЕЦИСТОХОЛАНГІТ

Лікувально-профілактичний чай.

Використовують для поліпшення травлення, зменшення болю та диспепсичних явищ, нормалізації секреції жовчі, як протизапальний засіб при захворюванні жовчного міхура та жовчних протоків у дорослих та дітей. Зазначену суміш використовують тривалий час. Через два місяці робити перерву на 15 діб. При потребі прийом поновлюють.

Складники збору:

листки подорожника – 1
 квіткові кошики ромашки лікарської – 1
 трава деревію – 1

кореневище з коренями оману високого – 2
 трава звіробою – 1
 квіткові кошики нагідок лікарських – 2
 трава череди – 1
 трава м'яти перцевої – 1
 трава цикорію – 2
 приймочки зі стовпчиками кукурудзи звичайної – 2
 трава хвощу польового – 1
 плоди шипшини – 3

Спосіб приготування та вживання:

У домашніх умовах чай готують так:

1–2 столових ложки суміші поміщають у 0,5 л скляну банку або термос, заливають крутим кип'ятком (окропом), настоюють цілу ніч і вживають зранку, в обід та ввечері за 20 хв. до їжі. Якщо є змога – вживають і через годину після їжі. Доза прийому чаю для дітей подана нижче.

Можна готувати чай із трав для дорослих і дітей таким способом:

1–2 столових ложки суміші залити 500 мл води, прокип'ятити 5 хв., настояти годину і приймати теплим.

Для дорослих – тричі на день за 20 хв. до їжі або шість разів, як у попередньому приписі.

Для дітей віком 10–17 років призначають по 100 мл за 15 хв. перед їжею чотири рази на день, 7–9 років – по 70 мл за 15 хв. до їжі чотири рази, 4–6 років – по 50 мл чотири рази за 15 хв. до їжі, до 3 років – по 20–40 мл на прийом.

КОЛІТ, ГАСТРОЕНТЕРОКОЛІТ (запалення товстого і тонкого кишечника)

Складники збору:

корінь родовика лікарського – 3
трава собачої кропиви – 1
корінь перстачу прямостоячого – 3
трава грициків – 2
листки подорожника – 1
трава звіробою – 2
трава деревію – 2
трава цикорію – 1
плоди шипшини – 3
трава череди – 1
квіти і плоди глоду – 1
листки мати-й-мачухи – 1

Примітка: Спосіб приготування та вживання (див. лікарський збір «Заспокійливий»).

ДЛЯ СХУДНЕННЯ

Лікарський збір регулює роботу органів шлунково-кишкового тракту та сечовидільної системи, сприяє нормалізації обмінних процесів при ожирінні, діє заспокійливо.

Складники збору:

квіти календули – 2
трава хвощу польового – 2
плоди шипшини – 2
плоди горобини – 2
листя берези – 3
листя подорожника – 2

трава споришу – 2
трава череди – 2
листя суниці – 3
кукурудзяні рильця – 2
листя мати-й-мачухи – 1
кора жостеру – 3

Примітка: Спосіб приготування та вживання (див. лікарський збір «Заспокійливий»).

ЗОБ – ЗАХВОРЮВАННЯ ЩИТОВИДНОЇ ЗАЛОЗИ

Складники збору:

трава споришу – 1
трава кропиви – 1
трава звіробою – 1
трава з коренем перстачу білого – 3
квіти глоду – 1
квіти календули – 2
плоди шипшини – 4
плоди горобини – 2
квіти бузини чорної – 2

Примітка: Спосіб приготування та вживання (див. лікарський збір «Заспокійливий»).

ЯКЩО ХВОРІ НИРКИ

Набір лікарських рослин допомагає при захворюванні нирок: нефриті, пієлонефриті, гломерулонефриті, сечокам'яній хворобі, додає стійкості всьому організмові.

Складники збору:

листя берези – 3

трава споришу – 2
квіти календули – 2
плоди горобини – 2
трава звіробою – 1
кукурудзяні рильця – 2
трава чебрецю – 1
трава вовчуга польового – 1
плоди шипшини – 2
листя кропиви – 1
трава грициків – 1
трава хвощу польового – 1
корінь пирію – 2

Примітка: Спосіб приготування та вживання (див. лікарський збір «Заспокійливий»).

СЕЧОГІННИЙ ЧАЙ

Напій, приготовлений з лікарських рослин, використовують у випадку захворювання нирок, сечового міхура і набряках.

Складники чаю:

листя берези бородавчастої – 4
трава хвощу польового – 2
трава споришу – 2
корінь пирію повзучого – 2
трава вовчуга польового – 1

Спосіб приготування та вживання:

1 столову ложку суміші лікарських рослин поміщають в 0,5 л скляну банку або термос і заливають крутим кип'ятком (окропом) на ніч.

Вживають протягом дня однаковими порціями 5–6 разів. Чай можна підсолоджувати цукром або медом, добавляти до нього сік лимона.

АДЕНОМА ПРОСТАТИ, ПРОСТАТИТ

Складники суміші:

трава кропиви собачої – 1
бруньки тополі чорної – 3
бруньки сосни звичайної – 2
листки ліщини звичайної – 3
верес звичайний – 2
кореневище перстачу прямостоячого – 2
листки брусниці – 2
трава материнки – 1
трава споришу – 1
трава цикорію з корінням – 1

Примітка: Спосіб приготування та вживання (див. лікарський збір «Заспокійливий»).

ХВОРИМ НА ЕНУРЕЗ (нічне нетримання сечі)

Курс лікування травами даного лікарського збору у поєднанні з повноцінним харчуванням (білково-вітамінний раціон), утримання від прийому рідини у вечірні години сприяють вилікуванню хворих на енурез. Підтримуюча терапія триває до 3 місяців.

Складники збору:

квіти календули – 3
квіти арніки гірської – 1
корені синюхи блакитної – 2
трава звіробою – 2
трава хвощу польового – 2
трава грициків – 2

трава реп'яшка польового – 3

плоди шипшини – 4

трава вересу – 1

Примітка: Спосіб приготування та вживання (див. лікарський збір «Заспокійливий»).

ПРИ ЗАХВОРЮВАННІ ДИХАЛЬНИХ ШЛЯХІВ

Використовують при бронхітах, трахеобронхітах, бронхіальній астмі, катарах верхніх дихальних шляхів, кашлі, коклюші, запаленні легень. Дія збору проти-запальна, ранозагоювальна, спазмолітична, антисептична, відхаркувальна, знеболювальна.

Складники збору:

квіти глоду – 1

листя і квіти гречки посівної – 2

листя подорожника – 1

квіти ромашки лікарської – 2

квіти бузини чорної – 3

листя мати-й-мачухи – 1

бруньки сосни звичайної – 2

плоди горобини – 2

квіти календули – 2

Примітка: Спосіб приготування та вживання (див. лікарський збір «Заспокійливий»).

ВІДХАРКУВАЛЬНИЙ ЧАЙ

Напій, приготовлений з лікарських рослин, використовують при трахеїті, туберкульозі легень, що супроводжується інтенсивним виділенням харкотиння, при

стійкому кашлі з гнійним харкотинням, астмі, коклюші, бронхіті, пневмонії.

Складники чаю:

трава буркуну лікарського – 2

трава буквиці лікарської – 2

листя мати-й-мачухи – 1

квіти бузини чорної – 3

квіти ромашки лікарської – 2

Спосіб приготування та вживання:

1 столову ложку суміші поміщають в 0,5 л скляну банку або термос і заливають крутим кип'ятком (окропом) на ніч.

Вживають протягом дня рівними порціями 5–6 разів. Чай можна підсолоджувати цукром або медом, додаючи до нього сік лимона.

ПРИ РЕВМАТИЗМІ, АРТРИТАХ

Лікування ґрунтується на протизапальній, загальнозміцнювальній, знеболювальній, протиалергічній та сечогінній дії збору лікарських рослин. При систематичному і тривалому траволікуванні настає стихання хвороби або повне вилікування.

Складники збору:

трава материнки – 2

трава звіробою – 2

трава меліси – 2

бруньки сосни – 3

трава чебрецю – 2

корінь айру – 3

трава хвощу польового – 2

трава череди – 2

плоди горобини – 2

плоди шипшини – 2

квіти ромашки – 3

листя берези – 3

корінь пирію – 2

трава буркуну – 2

квіти календули – 2

Примітка: Спосіб приготування та вживання (див. лікарський збір «Заспокійливий»).

«ТВЕРЕЗИЙ» РЕЦЕПТ

Лікарський збір проявляє загальнозміцнюючу дію на організм людини, стимулює обмінні процеси в організмі, діє заспокійливо і виробляє поряд з іншими засобами стійку відразу до вживання алкоголю.

Складники збору:

квіти глоду – 2

трава звіробою – 2

плоди горобини – 2

трава полину – 1

трава чебрецю – 3

трава деревію – 2

трава золототисячника – 3

трава хвощу польового – 1

трава подорожника – 1

плоди шипшини – 2

квіти календули – 2

квіти пижми – 3

Примітка: Спосіб приготування та вживання (див. лікарський збір «Заспокійливий»).

ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ ІМУННОЇ СИСТЕМИ

Вживають як оздоровлювальний та загальнозміцнювальний засіб для поповнення людського організму необхідними життєво важливими компонентами, що сприяють нормалізації обмінних процесів та кровотворенню, зміцнює серцеві м'язи, благотворно впливає на сон та нервову систему, додає стійкості організму.

Складники збору:

листя кропиви – 1

корінь валеріани – 1

листки і цвіт конвалії – 1

листя горіха грецького – 1

буквиця лікарська – 1

листки та цвіт материнки – 1

ромашка лікарська – 1

алтея лікарська (цвіт) – 1

листя барвінку – 1

плоди шипшини – 1

плоди горобини – 1

листки мати-й-мачухи – 1

листки та цвіт споришу – 1

листки шандри – 1

листки та цвіт золототисячника – 1

Спосіб приготування та вживання:

Одну столову ложку лікарських трав поміщають в 0,5 л скляну банку або термос і заливають крутим кип'ятком (окропом), настоюють цілу ніч.

Вживають 3–4 рази протягом дня однаковими порціями через годину після їжі (якщо такої змоги немає – через 15–20 хв. після їжі). Можна підсолоджувати цукром або медом, тонізувати концентрованими соками або добавляти сік лимона.

ВІТАМІННИЙ ЗБІР

Складники збору:

кропива дводомна – 2
шипшина (плоди) – 4
горобина (плоди) – 4
меліса – 2
глід (квіти) – 2
парило (трава) – 2
звіробій (трава) – 2

Примітка: Спосіб приготування та вживання (див. лікарський збір «Заспокійливий»).

ВАРИКОЗНЕ РОЗШИРЕННЯ ВЕН

Складники збору:

квітки каштана кінського – 4
трава гречки посівної – 2
трава деревію – 2
трава м'яти перцевої – 1
трава материнки – 2
листки подорожника – 2
листки хмелю – 1
листки брусниці – 2
плоди і квіти глоду – 4
трава цикорію з кореннями – 2

Примітка: Спосіб приготування та вживання (див. лікарський збір «Заспокійливий»).

ХВОРИМ НА МАСТОПАТІЮ

Пропонований рецепт є добрим засобом для лікування мастопатії, зміцнює захисні сили організму, поперед-

жує ріст новоутворень молочних залоз та їх переродження. В комплексі з медикаментозним лікуванням може слугувати засобом консервативного лікування захворювання.

Складники збору:

кукурудзяні рильця – 1
трава цикорію – 1
листя подорожника – 1
листя берези бородавчастої – 1
трава золототисячника – 1
трава деревію – 1
листя кропиви – 1
квіти нагідок – 3
трава звіробою – 1
трава споришу – 1
плоди шипшини – 1
трава череди – 1
плоди горобини – 1
трава чистотілу – 3

Спосіб приготування та вживання:

Одну столову ложку лікарського збору поміщають в 0,5 л скляній банці або термосі і заливають крутим кип'ятком (окропом), настоюють цілу ніч і вживають три рази за 20 хв. до їжі.

Вживають до трьох місяців, після чого роблять перерву на 7–10 днів і лікування продовжують.

СТОМАТОЛОГІЧНИЙ ЗБІР

Використовують при стоматиті, гінгівіті, періоститі, інших стоматологічних захворюваннях запального характеру.

Складники збору:

квіти календули – 4

квіти ромашки лікарської – 4

трава деревію – 2

корінь перстачу прямостоячого – 4

корінь живокосту – 2

трава парила – 2

плоди шипшини – 2

трава грициків – 2

трава звіробою – 2

кора верби – 4

Спосіб приготування та вживання:

Ввечері засипають 2 столові ложки збору в термос і заливають 0,5 л крутого окропу. Наступного дня настій використовують для полоскання ротової порожнини 5–8 разів на день обов'язково у теплому вигляді.

РОДОВИК ЛІКАРСЬКИЙ (КОРІНЬ)

Вживають як в'яжучий, протизапальний, болетамувальний й кровоспинний засіб. Використовують як засіб при холециститах, ентероколітах, проносах різної природи та здутті кишечника, при кровохарканні, шлункових, гемороїдальних і маткових кровотечах. Зовнішньо при запальних процесах шкіри, флебіті, тромбофлебіті.

Спосіб приготування та вживання:

20 г кореня поміщають у скляну посудину і заливають горілкою (200 г) на 12–15 днів, періодично збовтуючи.

Вживають по одній чайній ложці 3 рази на день. Для досягнення лікувального ефекту одноразову дозу збільшують до однієї столової ложки.

КОРІНЬ ПЕРСТАЧУ ПРЯМОСТОЯЧОГО

(калган, козацький женьшень)

Вживають як в'яжучий, протизапальний і кровоспинний засіб при захворюванні травного каналу, внутрішніх кровотечах різної природи. Поліпшує роботу органів шлунково-кишкового тракту та гепатобіліарної системи, діє сечогінно, посилює потенцію організму. Зовнішньо діє антисептично.

Спосіб приготування та вживання:

20 г кореня поміщають у скляну посудину і заливають горілкою (200 г) на 12–15 днів, періодично збовтуючи.

Вживають по одній чайній ложці 3 рази на день. Для досягнення лікувального ефекту одноразову дозу збільшують до однієї столової ложки.

КОРІНЬ ТА КОРЕНЕВИЩЕ ПЕРСТАЧУ БІЛОГО

(використовують при захворюванні щитовидної залози)

Спосіб приготування та вживання:

20 г кореня поміщають у скляну посудину і заливають горілкою (200 г) на 12–15 днів, періодично збовтуючи. Вживають по 5–10 крапель (залежно від стану серцево-судинної системи) протягом 2–3 місяців, після чого роблять перерву не менше, ніж на місяць, і лікування продовжують. Одночасно роблять компреси на ділянку щитовидної залози. При цьому капають 10–15 крапель настоянки на злегка зволожену тканину і прикладають на ніч до щитовидної залози.

ГЕРОНТОЛОГІЧНИЙ ЧАЙ

(для зниження процесів старіння
та продовження довголіття)

Використовують як антисклеротичний засіб; для посилення обміну речовин; стимулює кровотворення, поліпшує кровообіг, діє заспокійливо. Поповнює організм необхідним комплексом вітамінів та мікроелементів.

Складники збору:

квіти глоду – 2
листя меліси лікарської – 2
трава звіробою – 1
плоди шипшини – 4
плоди горобини – 2
трава споришу – 1
трава материнки – 2
квіти ромашки лікарської – 1
трава череди – 2
листя берези бородавчастої – 2
трава цикорію – 2
квіти календули – 2
трава та плоди кмину – 2

Примітка: Спосіб приготування та вживання (див. лікарський збір «Заспокійливий»).

ПРИ СУДОМІ, СПАЗМОФІЛІЇ

Складники збору:

трава підмареника справжнього – 1
трава вересу звичайного – 2
трава материнки звичайної – 1

кореневище з коренями валеріани лікарської – 1
листки омели білої – 1
трава меліси лікарської – 2
трава кропиви дводомної – 1
квіти глоду колючого – 1
листя ожини сизої – 1

Чай із поданої суміші трав виявляє седативну і протисудомну дію, зменшує збудливість нервової системи, розслаблює гладенькі м'язи. Для його приготування потрібно взяти дві столові ложки суміші, залити 400 мл окропу, настояти 4 год. Приймати по 30–70 мл 3–4 рази на день за 30 хв. перед їжею. При щоденному приготуванні та використанні дозу суміші та води зменшують, якщо це потрібно. Курс лікування 2–3 місяці. Після місячної перерви його можна повторити.

Дітям корисно давати риб'ячий жир. Його вводять поступово – спочатку краплями (по 5), довівши дозу до однієї чайної ложки.

Риб'ячий жир давати по одній чайній ложці протягом місяця, потім зробити перерву на 15 діб і знову давати протягом одного місяця. Призначають природні препарати кальцію.

ПРИ ЕНУРЕЗІ

(нічне нетримання сечі)

Складники збору:

трава грициків – 1
трава споришу звичайного – 1
трава хвощу польового – 1
трава звіробою звичайного – 1
кореневища з коренями валеріани лікарської – 1

Спосіб приготування та вживання:

Столову ложку суміші залити 200 мл окропу, кип'ятити 5 хв. на малому вогні, настояти 1 год., процідити.

Дітям 2–4 років давати по одній столовій ложці чотири рази на день за 30 хв. перед їжею, дітям 6–12 років – по 50–70 мл чотири рази на день за 30 хв. перед їжею.

Значну роль у лікуванні енурезу відіграє дієта. Метод дієтотерапії полягає в наступному. Хворому до 15 години дозволяють їсти різноманітні страви і за бажанням пити рідину. У другій половині дня кількість води та рідких страв різко обмежують. О 18-й годині дають вечерю без рідини. Дозволяють їсти м'ясо, свіжу рибу, масло, яйця, хліб. Забороняють овочі, фрукти, каші, а також сіль та солоні страви, оскільки сіль затримує воду в тканинах. За такої умови рідина, випита до 15-ї години, буде виведена з організму до настання ночі. Перед сном, о 20-й годині, дитині дають солону їжу: бутерброд з шинкою, ковбасою, сиром, оселедці. Такий дієтичний режим у поєднанні з прийомом препаратів лікарських рослин призначають на початок лікування (3–4 тижні), після чого приймають закріплювальний курс.

ГАДЮЧНИК ШЕСТИПЕЛЮСТКОВИЙ – корінь (балабан)

Використовують як загальнозміцнювальний засіб при болях у шлунку, при новоутвореннях різної природи, діє цитостатично. Добре зарекомендував себе при лікуванні фіброміоми, новоутворень легень, шлунка, прямої кишки. Діє сечогінно, заспокійливо.

КВІТИ КАШТАНА КІНСЬКОГО (шкаралупа плодів каштана кінського)

Спосіб приготування та вживання:

Вміст пакета (10–20 г) заливають горілкою (100–200 г) і настоюють 12–15 днів, періодично збовтуючи. Вживають по 30–40 крапель щоденно при варикозному розширенні вен, тромбофлебіті, геморої, при болях у суглобах. Настоянка може використовуватись у фітокомплекті «Варикозний».

ПРИ ГАСТРОДУОДЕНІТІ

Суміш трав сприяє поліпшенню травлення, виявляє протимікробну дію, позитивно впливає на процеси відновлення порушеної функції шлунка, поліпшує трофіку тканин шлунково-кишкового тракту, регулює нервову та гормональну системи організму.

Складники збору:

кореневище айру тростинного – 2
трава м'яти перцевої – 1
суцвіття з приквітками липи серцелистої – 1
насіння льону звичайного – 1
трава меліси лікарської – 2
плоди фенхелю – 1
квіти глоду колючого – 2
трава цикорію дикого – 2
трава деревію звичайного – 2
трава золототисячника звичайного – 1
квіти бузини чорної – 2
квіткові кошики ромашки лікарської – 1

Спосіб приготування та вживання:

У домашніх умовах чай готують так:

1–2 столових ложки суміші поміщають в 0,5 л скляну банку або термос, заливають крутим кип'ятком (окропом), настоюють цілу ніч і вживають вранці, в обід та ввечері за 20 хв. до їжі. Якщо є змога – вживають і через годину після їжі. Доза прийому чаю для дітей вказана нижче.

Можна готувати чай із трав для дорослих і дітей таким способом: 1–2 столових ложки суміші залити 500 мл води, прокип'ятити 5 хв., настояти годину і приймати теплим.

Для дорослих – тричі на день за 20 хв. до їжі або шість разів, як у попередньому приписі.

Для дітей віком 10–17 років призначають по 100 мл за 15 хв. перед їжею чотири рази на день, 7–9 років – по 70 мл за 15 хв. до їжі чотириразово, 4–6 років – по 40 мл чотириразово за 15 хв. до їжі, до 3 років – по 20–40 мл на прийом.

ПРИ МІОМІ, ФІБРОМІОМІ МАТКИ

Складники збору:

листя суниці – 4
трава звіробою – 2
кора жостеру – 2
трава собачої кропиви – 2
квіти ромашки – 1
трава кропиви – 1
трава деревію – 2
трава вероніки лікарської – 1
трава чебрецю – 1
плоди шипшини – 4

плоди горобини – 2
квіти календули – 4
трава споришу – 2
листя мати-й-мачухи – 2
листя берези – 2

Примітка: Спосіб приготування та вживання (див. лікарський збір «Заспокійливий»).

ПРОТИЗАПАЛЬНИЙ ТА КРОВОСПИННИЙ

Вживають при запальних процесах внутрішніх органів: гастритах, гастродуоденітах, ентероколітах та колітах (зі схильністю до проносів), при запальних захворюваннях жіночих статевих органів, при кровотечах різної природи: шлункових, легневих, геморoidalних, маткових та ін.

Складники збору:

трава родовика лікарського – 2
трава перстачу прямостоячого – 2
квіти календули – 2
листя кропиви – 1
трава споришу – 1
трава хвощу польового – 1
трава меліси – 1
трава грициків – 2
трава деревію – 2
плоди горобини – 2
плоди шипшини – 2
трава звіробою – 1

Примітка: Спосіб приготування та вживання (див. лікарський збір «Заспокійливий»).

НАПІЙ ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ ІМУННОЇ СИСТЕМИ

Вживають як оздоровлювальний та загальнозміцнювальний засіб для поповнення організму необхідними життєво важливими компонентами, що сприяють нормалізації обмінних процесів та кровотворенню, зміцнює серцеві м'язи, благотворно впливає на сон та нервову систему, додає стійкості організмові.

Складники збору:

листя кропиви – 1
корінь валеріани – 2
листки і цвіт конвалії – 1
листя горіха грецького – 1
буквиця лікарська – 1
листки та цвіт материнки – 1
ромашка лікарська – 1
алтея лікарська – 1
листки барвінку – 1
плоди шипшини – 4
плоди горобини – 2
листки мати-й-мачухи – 1
листки та цвіт споришу – 2
листки шандри – 1
листки та цвіт золототисячника – 1

Спосіб приготування та вживання:

1 столову ложку лікарських трав поміщують в 0,5 л скляну банку або термос і заливають крутим кип'ятком (окропом), настоюють цілу ніч.

Вживають однаковими порціями протягом дня 3–4 рази через годину після їжі (якщо такої змоги немає – через 15–20 хв. після їжі). Можна підсолоджувати цукром або медом, тонізувати концентрованими соками або додавати сік лимона.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Расевич Р. П. Товариство «Сокіл». (Організація роботи молодіжних дитячих товариств та об'єднань на традиціях українського народу). – Тернопіль: Книжково-журнальне видавництво «Тернопіль». 1993. – 76 с.
2. Расевич Р. П., Куца М. М., Демків І. С., Шендеровський К. С. На шляху до «Сокільського доросту». Методичний збірник. – Тернопіль: Упр. стат. з. 741–1000. – 80 с.
3. Расевич Р. П. Молодіжне товариство «Сокіл». Навчально-методичний посібник. – Тернопіль: СМП «Астон», 2000. – 248 с.
4. Расевич Р. П. Природне оздоровлення. Практичний poradnik з траволікування. – Тернопіль: Мандрівець, 2004. – 104 с.
5. Расевич Р. П. «Думна дорога». Збірка поезій та пісень. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 104 с.
6. Расевич Р. П. «День прийдешній». Поетична збірка. Спогади та статті. – Тернопіль: Мандрівець, 2009. – 104 с.
7. Расевич Р. П. Прилучення дітей до народного лікарювання. Збірник статей АПН України і Педагогічного товариства України «Традиції української етнопедagogіки і їх використання в навчально-виховній роботі». – Київ, 1993. – с. 73–74.
8. Расевич Р. П. Організація діяльності освітніх молодіжних товариств «Сокіл», «Молода Просвіта». Духовні скарби українського народу в житті молоді. (Збірник статей і матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 5-річчю Тернопільського товариства «Вертеп» 24–25 лютого 1994 року). – Тернопіль: МП «Чумацький шлях», 1994. – с. 227–231.
9. Расевич Р. П. До джерел народолікування. Збірник тез учасників науково-практичної конференції «Національне відродження і морально-гігієнічне виховання сучасної молоді» 14–15 грудня 1995 року. – Тернопіль, с. 27–28.
10. Расевич Р. П. На шляху до «Сокільського доросту». Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конфе-

ренції «Українське народознавство і проблеми виховання учнів» 10–12 жовтня 1995 р. м. Івано-Франківськ. У 2-х частинах – за ред. В. Костіва, ЧП., с. 76–77.

11. Расевич Р. П. Концептуальні засади діяльності молодіжного товариства «Сокіл» у національній школі. Українознавство у педагогічному процесі освітніх установ. За ред. Романа Скульського та Володимира Костіва. (Збірник статей). – Івано-Франківськ, 1997. – с. 258–262.
12. Расевич Р. П., Ковбас Б. І. Наукові основи діяльності молодіжного товариства «Сокіл». (Ідеї народної та наукової педагогіки у вихованні дітей і молоді). Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, яка відбулася в м. Івано-Франківську 4–5 листопада 1999 року. – Івано-Франківськ, 1999. – с. 206–210.
13. Расевич Р. П. Алгоритмізація та моделювання процесу управління методичною роботою в районі. (Організація методичної роботи в закладах освіти. Інформаційно-довідкові матеріали). Укладачі: Ю. В. Буган, Г. Г. Свінних, В. І. Уруський. – Тернопіль: Астон, 2002. – с. 65–67, с. 111–114.
14. Расевич Роман. Змістові напрямки функціонування молодіжного товариства «Сокіл». Збірник праць Тернопільського міського осередку Наукового товариства імені Шевченка (ТМО НТШ): «Національно-визвольні змагання українського народу». Том 2. – Тернопіль, 2006. – с. 288–301.
15. Расевич Роман. Управління освітньою галуззю району. Ж. «Директор школи. Шкільний світ», – № 1, 2009 рік. – с. 7–9.
16. Расевич Роман. Нові виклики та нові завдання. Ж. «Директор школи. Шкільний світ», – № 5, 2009, – с. 9–11.
17. Расевич Роман. Традиції сокільського гнізда. Ж. «Світ виховання». – № 2(33), 2009. – с. 35–38.
18. Расевич Роман. Нові виклики та нові завдання. Ж. «Відкритий урок. Плеяди», – № 3–4, 2009. – с. 4–6.

19. Расевич Роман. Автономізація чи синхронізація, або чи так задумувало МОН України. Ж. «Відкритий урок. Плеяди», – № 5–8, 2009 рік. – с. 8–10.
20. Роман Расевич. Процесуально орієнтована система управління освітою. Ж. «Директор школи. Шкільний світ», 2011, – № 11 (59). – С. 88–91.
21. Расевич Роман. Система управління освітою району. Ж. «Директор школи. Шкільний світ, 2012, – № 1 (61). – С. 19–29.
22. Расевич Роман. Ключові фігури управлінського процесу (Формування управлінської системи освіти району) // Директор школи. Шкільний світ. – 2012. – № 2 (62). – С. 18–24.
23. Роман Расевич. Управлінська система освіти району: нові акценти // Директор школи. Шкільний світ. – 2012. – № 12 (72). – С. 42–46.
24. Роман Расевич. План роботи Монастириського районного методичного кабінету на 2011/2012 навчальний рік // Методист, 2013, – № 1. – 39–54.
25. Роман Расевич. Нормативні документи з науково-методичної роботи // Методист, 2013, – № 1. – С. 55–68.
26. Роман Расевич. 3D-простір функціонування районного методичного кабінету // Директор школи. Шкільний світ. – 2013. – № 3 (75). – С. 16–19.
27. Роман Расевич. Як досягнути стабільності в роботі районного методичного кабінету// Методист, 2013, № 5, С. 32–36.
28. Роман Расевич. Ми готові сказати своє слово... // Методист, 2013, – № 5. – С. 37–38.
29. Роман Расевич. Управлінська система освіти району: акцент на акценті // Управління освітою, 2013, – № 12. – С. 52–56.

ЗМІСТ

Передмова	3
Педагогічні есеї.....	5
Вірші.	61
Пісні.....	77
Рецепти траволікування.....	105
Бібліографія	133

ЛІТЕРАТУРНО-ПУБЛІЦИСТИЧНЕ ВИДАННЯ

РАСЕВИЧ Роман Петрович

ПОЛУДНЕВА БИСТРИНЬ

Педагогічні есеї

Вірші, пісні

Рецепти траволікування

Видано за фінансового сприяння Тернопільської обласної
організації профспілки працівників освіти і науки
(голова Гасай М. М.)

Редактор *Петро Козловський*
Комп'ютерне верстання *Юлія Венгринович*
Технічний редактор *Тетяна Яворська*

*Для оформлення обкладинки використано картину знаного художника,
уродження Тернопільщини Івана Марчука*

Здано до складання 8. 05. 2013 р. Підписано до друку 31. 05. 2013 р. Формат 60х84¹/₁₆.

Папір офсетний. Гарнітура SchoolBook. Друк офсетний.

Умовн.-друк. арк. 7,91. Обл-вид. 9,49 арк. Тираж 200 прим. Замовне.

Видавець і виготовлювач ТзОВ «Терно-граф», свідоцтво суб'єкта видавничої справи ТР № 24 від 28. 12. 04 р.
46400, м. Тернопіль, вул. Текстильна, 18, тел. 52–28–97, 52–28–79
e-mail: terno-graf@mail.ru